

**Observatori del
discurs
discriminatori als
mitjans de
comunicació**

Estudi 2017

El tracte discriminatori cap a persones o col·lectius concrets de la ciutat no només és una vulneració de drets humans, que cal prevenir i tractar emprant els mecanismes de garantia, sinó també un fenomen nociu que cal erradicar de tots els àmbits, tant públics com privats, ja que mina la cohesió social i els lligams entre els col·lectius i els ciutadans i ciutadanes de Barcelona.

(Oficina per la no discriminació. Mesura de govern de l'Ajuntament de Barcelona, juliol de 2017.)

od OBSERVATORI DEL DISCURS DISCRIMINATORI ALS MITJANS

L'Observatori del discurs d'odi als mitjans de comunicació és un projecte del Grup de Periodistes Ramon Barnils, amb el suport de la Direcció de Serveis de Drets de Ciutadania i Diversitat de l'Ajuntament de Barcelona.

L'equip de l'Observatori està format per les següents persones:

Equip de treball de l'Observatori: Maria Manyosa Masip (coordinació), Matilde Gordero Moreno i Laura Lopez David.

Reportatge *L'aporofòbia o el delicte de ser pobre i invisibilitzat pels mitjans*: Laura Morral Quintana

Anàlisi estadística: Armelle Ibáñez Daluzeau

Assessorament metodològic: Josep Àngel Guimerà Orts

Assessorament: Mar Carrera, Xavier Giró Martí

Disseny i web: Fàbrikagràfika.com

Correcció: Queralt Badia Moragas

Coordinació Grup Ramon Barnils: Elisenda Laborda i Clopas

Barcelona, desembre de 2017

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement – No comercial – Sense Obra Derivada (by-nc-nd) amb finalitat no comercial i sense obra derivada. Es permet copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà i format, sempre que no tingui finalitats comercials i no es distribueixi cap obra derivada.

La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	p.4
2. MARC TEÒRIC	p.5
● Conceptes clau	
● El dret a la igualtat i a la no-discriminació	
● El límit de la llibertat d'expressió són els drets humans	
● Els discursos discriminatoris, quan són discursos d'odi, són delictes	
● Periodisme per a la convivència	
3. OBJECTIUS	p.9
● Objectiu general	
● Objectius específics	
4. METODOLOGIA	p.10
● Objecte d'estudi i període d'anàlisi	
● Selecció de les notícies d'anàlisi	
● La fitxa d'anàlisi	
5. ELS MITJANS ANALITZATS	p.16
6. RESULTATS QUANTITATIUS	p.20
Telecinco lidera quantitativament el rànquing	
Les agències de comunicació, les protagonistes de les notícies	
Només el 16% de les notícies no discriminen	
<i>Refugiados, inmigrantes i terroristas</i>	
Substantius que esdevenen subjectes	
Suspens en la cobertura de la diversitat cultural	
<i>Nació Digital</i> , cobertures amb cura	
<i>Immigrants versus refugiats</i>	
On es publiquen les notícies?	
7. ANÀLISI QUALITATIVA	p.32
7.1 <i>La deshumanització com a pràctica periodística per a justificar la violència</i>	p.33
7.2 <i>De quan un home va merèixer ser abatut</i>	p.37
- Sobre la vulneració dels drets dels menors	
p.42	
7.3 <i>Milers de persones sense refugi i un incompliment sense conseqüències</i>	p.43
7.4 <i>El periodisme i la comunitat gitana: entre la discriminació i la transformació social</i>	p.48
7.5 <i>L'aporofòbia o el delictes de ser pobre i invisibilitzat pels mitjans</i>	p.52
8. ESTRATÈGIES COMUNICATIVES	
9. CLAUS PER A EVITAR EL DISCURS DISCRIMINATORI	p.59
Recomanacions per a la ciutadania	
Recomanacions per a mitjans de comunicació	
10. RECURSOS	p.62

1. INTRODUCCIÓ

Aquest informe sorgeix de la demanda que l'Àrea de Drets de Ciutadania, Participació i Transparència del Departament de Drets de Ciutadania de l'Ajuntament de Barcelona fa al Grup de Periodistes Ramon Barnils (GPRB) d'elaborar un estudi sobre el discurs discriminatori en els articles publicats als mitjans de comunicació pel que fa a persones o col·lectius potencialment afectats per l'antigitanisme, l'aporofòbia, la islamofòbia i la xenofòbia.

L'Àrea de Drets de Ciutadania, Participació i Transparència de l'Ajuntament de Barcelona treballa per promoure la protecció i la defensa dels drets polítics dels ciutadans i ciutadanes, així com per un model de ciutat diversa i intercultural en què totes les persones tinguin un accés real, efectiu i en condicions d'igualtat a tots els drets humans reconeguts i garantits a la ciutat. El GPRB treballa en la defensa de les informacions documentades i contrastades, que promoguin la reflexió i l'anàlisi, per assolir, difondre i defensar un model comunicatiu rigorós, equànim i de qualitat.

La trobada dels dos ens s'ha traduït en l'encàrrec al GPRB perquè elabori la segona edició de l'Observatori del discurs d'odi als mitjans, anomenat, en aquesta ocasió, Observatori del discurs discriminatori als mitjans.

L'Observatori del discurs discriminatori als mitjans és una eina per a reflexionar sobre els discursos i la construcció ideològica als mitjans de comunicació. El GPRB impulsa aquest observatori per fomentar la bona tasca periodística entre professionals del sector i alhora pretén dotar de recursos la ciutadania per a una lectura en clau crítica dels mitjans.

L'objectiu general és detectar si els mitjans de comunicació digitals escollits poden fomentar el discurs discriminatori cap a col·lectius potencialment afectats per l'antigitanisme, l'aporofòbia, la islamofòbia i la xenofòbia.

L'estudi de les peces periodístiques d'un grup de mitjans durant un període concret serveix per a analitzar les estratègies discursives que empren aquests mitjans en relació amb el discurs d'odi. Els mitjans escollits són: *20 minutos*, *El País*, *La Vanguardia*, *eldiario.es*, *El Español*, *Nació Digital*, *La Sexta*, *Telecinco* i *TV3*.

2. MARC TEÒRIC

Conceptes clau

L'Estudi Observatori del discurs de la discriminació als mitjans de comunicació 2017 parteix de la primera edició, anomenada Observatori del discurs d'odi als mitjans de comunicació 2016-2017, duta a terme per un equip de periodistes del Grup de Periodistes Ramon Barnils.

En aquesta ocasió, el focus d'anàlisi s'ha posat en quatre discriminacions:

Antigitanisme: Engloba totes les manifestacions de discriminació i odi ètnic dirigides específicament contra el poble gitano. Després del genocidi nazi, aquest col·lectiu continua molt estigmatitzat: les persones que el formen són vistes com a delinqüents i pateixen discriminació, odi, hostilitat i violència. L'antigitanisme es refereix més concretament a l'odi als costums i les tradicions que practica el poble gitano.

Aporofòbia: És el sentiment de rebuig, repugnància, por, odi i fàstic a la persona pobre, desemparada, mancada d'oportunitats, mitjans o recursos. Adela Cortina (1996, p.70) reflexionava sobre l'aporofòbia amb aquestes paraules: "no marginamos al inmigrante si es rico, ni al negro que es jugador de baloncesto, ni al jubilado con patrimonio: a los que marginamos es a los pobres."

Islamofòbia: Es refereix al sentiment i actitud de rebuig, por, hostilitat, prejudici i tracte desigual cap a l'islam, les persones musulmanes i la seva realitat social. L'Observatori de la islamofòbia als mitjans publica periòdicament anàlisis de notícies periodístiques d'aquest caràcter.

Xenofòbia: Hostilitat, rebuig o odi cap a persones estrangeres o percebudes com a tals. És un prejudici etnocentrista cap a la cultura, els valors i les tradicions de les persones estrangeres, i es manifesta des del rebuig, més o menys obvi, el menyspreu i les amenaces, la segregació i la privació de drets, fins a les agressions i els assassinats.

Tot i que els motius de discriminació són múltiples, en aquest estudi ens hem centrat en els discursos d'aquestes quatre discriminacions i hem deixat per a futurs estudis els discursos discriminatoris contra la comunitat LGTBIQA+ i els discursos masclistes i misògins, entre d'altres. En aquesta ocasió tampoc no ens hem centrat en l'odi ideològic contra els grups d'esquerra, antifeixistes o contra l'independentisme.

Cal mencionar també que els eixos de discriminació (gènere, color de pell, origen, orientació sexual, religió, ètnia, cultura, capacitat econòmica) són acumulables. En les discriminacions opera la interseccionalitat, amb la qual cosa una persona pot ser dona, musulmana i d'origen estranger, o una persona catalana pot formar part del poble gitano, entre altres exemples.

El dret a la igualtat i a la no-discriminació

Entenem com a discriminació allò aprovat pel Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides (Observació General núm. 18), que la defineix com a “tota distinció, exclusió, restricció o preferència basada en determinats motius, com són la raça, el color, el sexe, l'idioma, la religió, l'opinió política o d'una altra índole, l'origen nacional o social, la posició econòmica, el naixement o qualsevol altra condició social, i que tinguin per objecte o per resultat anul·lar o menyscar el reconeixement, gaudi o exercici, en condicions d'igualtat, dels drets humans i les llibertats fonamentals de totes les persones”.

La Constitució Espanyola (CE) reconeix la igualtat de totes les persones (art. 14 CE) i el dret de no ser discriminat, connectat amb el respecte a la dignitat de la persona (art. 9 CE).

L'Oficina per la No-Discriminació de l'Ajuntament de Barcelona recull els instruments internacionals de protecció de drets humans referents al dret a la igualtat i a la no-discriminació per a evitar les situacions de discriminació i preservar l'accés als drets en condicions d'igualtat. Aquest precepte general d'igualtat és sovint interpretat com un principi que ha d'impregnar la resta de drets, de tal manera que no constitueix un dret en si mateix, sinó una obligació de comportament, de manera de fer, i que, per tant, s'ha d'aplicar sempre respecte als altres drets humans.

Per tant, quan una discriminació és motivada per una característica o més de les que construeixen la identitat d'una persona (o quan la persona agressora ho identifica d'aquesta manera), es parla d'un delictes d'odi i discriminació. Segons l'expressió de la intolerància i el rebuig a les persones pel sol fet de ser diferents, són accions basades en el menyspreu vers la diferència.

El límit de la llibertat d'expressió són els drets humans

Sovint, quan es reflexiona sobre els discursos discriminatoris, es posa de manifest un debat en relació amb el principi fonamental de la llibertat d'expressió.

L'article 10 de la Convenció Europea de Drets Humans defensa que la llibertat d'expressió “constitueix un dels fonaments essencials d'una

societat, una de les condicions bàsiques per al progrés i per al desenvolupament de cada home”.

Tot i això, en les societats multiculturals és necessari posar certs límits d'aquest dret per a garantir-ne altres, com el dret a la igualtat o a la no-discriminació.

Ara bé, en aquesta línia, la jurisprudència emesa pel Tribunal Europeu de Drets Humans (TEDH) indica que, a més del pilar essencial de la llibertat d'expressió, cal preservar la tolerància i el respecte per la dignitat igualitària de tots els éssers humans.

“[...] Tolerance and respect for the equal dignity of all human beings constitute the foundations of a democratic, pluralistic society. That being so, as a matter of principle it may be considered necessary in certain democratic societies to sanction or even prevent all forms of expression which spread, incite, promote or justify hatred based on intolerance ..., provided that any ‘formalities’, ‘conditions’, ‘restrictions’ or ‘penalties’ imposed are proportionate to the legitimate aim pursued.” (*Factsheet - Hate speech - June 2016; judici Erbakan versus Turquia*, de juliol de 2006 § 56)”.

És important alertar d'un perill pel que fa al binomi que formen el discurs d'odi i la llibertat d'expressió. Els òrgans o càrrecs que s'estan encarregant d'encausar els agressors per motius de racisme, xenofòbia, homofòbia, etc. estan emprant el mateix paraigua legal per a perseguir activistes de tots els colors polítics (especialment de l'espectre d'esquerres). És el cas de diversos procediments contra antifeixistes que s'estan tractant com a fets contra delictes d'odi; s'intenta, quan es tracta de fets que no tenen res a veure, d'equiparar aquests casos amb els d'intolerància racista i xenòfoba.

Els discursos discriminatoris, quan són discursos d'odi, són delictes

En aquesta edició, com en la primera, l'estudi pren com a punt de partida “el reconeixement del racisme social i institucional com un sistema d'opressió que s'entrecrua amb les lògiques capitalistes i patriarcals”. En aquest sentit, alguns dels materials elaborats per a la primera edició són aplicables en aquesta edició. Podeu consultar aquí el marc teòric sobre els delictes d'odi, els discursos d'odi.

La línia que separa la discriminació i l'odi és fina. A diferència d'altres països, no hi ha en el Codi penal espanyol un capítol específic dedicat als delictes d'odi i discriminació.

Sí que els inclou des de 1995, i en permet la persecució, a través de la circumstància genèrica agreujant aplicable a qualsevol delictes, quan són “per motius racistes, antisemites o altra classe de

discriminació referent a la ideologia, la religió o les creences de la víctima, l'ètnia, raça o nació a la qual pertanyi, el seu sexe, orientació o identitat sexual, malaltia que pateixi o discapacitat”(art. 22.4)

La principal causa que dificulta la persecució és la manca de formació i consciència de la gravetat d'aquest tipus de fets per part de tots els operadors jurídics i de les mateixes víctimes.

Periodisme (per a la convivència)

Els mitjans de comunicació són una de les tres elits simbòliques, juntament amb l'acadèmia i la classe política, que s'encarreguen de reproduir els discursos que discriminen per raó d'origen, color de pell, orientació sexual, gènere, religió, cultura o ètnia, tal com assegura Teun A. Van Dijk. Tenen el poder no només d'incidir directament en la creació de l'opinió dels lectors, oients i televidents, sinó que, sobretot, incideixen en la creació d'imaginari del món en què vivim.

Així doncs, els mitjans de comunicació poden fomentar la por, el rebuig, els estereotips, les imatges negatives de l'“altre”, la compassió o la caritat, però també poden incidir a favor de la convivència, la tolerància, la resolució dels conflictes, el tractament digne dels actors i la denúncia de la vulneració de Drets Humans. És el que anomenarem “bon periodisme”, inspirat en el periodisme de pau de Johan Galtung (Recursos): és el periodisme que treballa per contextualitzar els fets, explicar-los en la seva complexitat, analitzar-ne les causes, humanitzar els actors i donar-los veu, i contrastar totes les informacions.

Ara bé, els periodistes generalment treballen immersos en unes dinàmiques de producció de les notícies protagonitzades per l'exigència de la immediatesa, la tendència a simplificar la realitat perquè sigui entenedora, la incapacitat —per manca de temps, recursos o voluntat— de contrastar les fonts d'informació, la falta de coneixement d'algunes temàtiques per part de periodistes, les condicions laborals dels professionals, la manca de voluntat dels mitjans per a invertir en periodisme d'investigació, etc. Totes aquestes dinàmiques de producció juguen en contra del “bon periodisme”.

També ajuda al bon periodisme la Teoria de les esquerdes (Recursos), una visió de la cobertura mediàtica basada en les ideologies dominants. L'explica el professor de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i director de l'Observatori de la cobertura de conflictes, Xavier Giró. Apunta a la competència entre mitjans com una de les claus per a entendre aquesta tendència: “[Els mitjans] també tenen enemics, enemistats i competidors. Quan aquests estan al govern, no costa entendre que els *media* no trobin cap objecció per

publicar informacions que perjudiquin els seus contrincants.” També, en la cerca d’audiència, “en atenció als segments contestataris o simplement solidaris (...), alguns mitjans cedeixen sistemàticament un cert espai a ONG perquè hi publiquin el que vulguin. Quan, a més, hi ha un percentatge considerable de ciutadans contra la guerra o manifestament en contra de la política de l’Estat d’Israel, encara tenen més cabuda les visions pacifistes”.

3. OBJECTIUS

L'objectiu general de l'Estudi Observatori del discurs de la discriminació

als mitjans de comunicació 2017 és detectar si els mitjans de comunicació digitals escollits poden fomentar els discursos discriminatoris cap a col·lectius potencialment afectats per l'antigitanisme, l'aporofòbia, la islamofòbia i la xenofòbia.

Si es confirma la hipòtesi inicial, segons la qual els mitjans fomenten el discurs de la discriminació, els objectius específics són:

Objectiu específic 1

1. Analitzar quines estratègies discursives utilitzen els mitjans, mitjançant:
  - Indicadors de la cobertura inadequada de la diversitat.
  - Indicadors del discurs de l'odi.
  - Indicadors del discurs paternalista i/o caritatiu.
  - Indicadors de "mal periodisme".
2. La denominació dels actors.
3. L'ús de lèxic connotat
4. L'anàlisi de les imatges i/o vídeos que acompanyen els articles

Objectiu específic 2

- Detectar i determinar les tendències discursives de què es valen els mitjans per a difondre de manera conscient o inconscient discursos que fomenten la discriminació.

Objectiu específic 3

- Elaborar unes recomanacions per a combatre aquestes males pràctiques.

A l'apartat de Metodologia i Marc teòric s'explicita com s'ha dut a terme l'anàlisi.

4. METODOLOGIA

L'objectiu general de l'Observatori del discurs de la discriminació als mitjans de comunicació 2017 és detectar si els mitjans de comunicació digitals escollits fomenten o poden fomentar, amb la cobertura de diferents esdeveniments, discursos discriminatoris cap a col·lectius potencialment afectats. L'estudi se centra en l'anàlisi de quatre tipus de discriminacions (Marc Teòric): la xenofòbia, l'islamofòbia, l'antigitanisme i l'aporofòbia.

La catalanofòbia, entesa en alguns casos dins el concepte de xenofòbia com a odi contra els catalans per raó d'origen, procedència o cultura, s'analitzarà quan n'hi hagi casos molt clars. L'informe inclou la perspectiva de gènere de manera transversal.

L'estudi es fonamenta en dos tipus d'anàlisi que es complementen: la quantitativa i la qualitativa. Quantificar les informacions analitzades ens permetrà saber quins són els mitjans que dediquen més espai i temps a segons quins esdeveniments i a quines seccions ubiquen aquests esdeveniments, i, per tant, quins mitjans acullen missatges que fomenten la discriminació. L'anàlisi quantitativa també ens permetrà visibilitzar els indicadors que fomenten els discursos discriminatoris, fer comparatives i valoracions entre seccions, mitjans, temes o estratègies discursives.

L'anàlisi qualitativa ens permetrà esbrinar de quina manera es reproduïen els missatges que fomenten la discriminació, el rebuig o els prejudicis. També podrem detectar com s'introdueixen aquests missatges, sovint de manera banal o casual, i avaluar quines males praxis periodístiques hi ha darrere. L'objectiu és doble: d'una banda, elaborar un llistat de recomanacions per als mitjans i periodistes, que ajudin a prevenir aquestes pràctiques, i, de l'altra, elaborar-ne també per als lectors i televidents, amb l'objectiu de fomentar una audiència crítica amb els continguts discriminatoris dels mitjans.

Tanmateix, no es podran generalitzar totes les conclusions i caldrà emmarcar-les en la mostra seleccionada, el marc teòric, la metodologia i la fitxa d'anàlisi que s'han elaborat per a aquest observatori. En aquest sentit, l'informe resultant ha de servir per a visualitzar les pràctiques periodístiques dels mitjans i determinar les tendències, els mecanismes i les estratègies que poden fer que des dels seus portals de comunicació s'emetin discursos discriminatoris.

Objecte d'estudi i període d'anàlisi

En la primera edició d'aquest observatori, emmarcada en el discurs de l'odi, es va prioritzar l'anàlisi de mitjans de comunicació anomenats 'digitals d'odi', que, malgrat que es troben en creixement, tenen un pes relatiu -almenys de moment- en la influència de

l'agenda mediàtica i el debat públic: tot i que arriben a molts lectors, tenen més capacitat d'incidència a través de les xarxes socials.

En aquesta segona edició, l'Observatori del discurs de la discriminació se centra en l'anàlisi de la premsa generalista perquè és la que arriba més fàcilment al gran públic. D'aquesta manera, l'anàlisi a fer és prou diferent de l'anàlisi feta en la primera edició. En l'Observatori no es tracta tant d'assenyalar els actors que utilitzen el periodisme per a impulsar una agenda política basada en la discriminació, sinó de detectar com el racisme i els prejudicis banals inserits en la nostra societat es reflecteixen en els mitjans de comunicació de masses. L'entendem com un primer pas necessari a l'hora de bastir estratègies de millora de la formació i la consciència dels periodistes i comunicadors.

Per a seleccionar els mitjans hem considerat tres aspectes essencials:

- Que tinguin una audiència àmplia
- Que siguin diferents entre ells, és a dir, que representin diferents línies editorials, que arribin a públics variats, que estiguin editats des de territoris diversos i que tinguin diferents estils de comunicació.
- Que es presentin en diversos formats: premsa, digitals, televisió.

Tenint en compte els tres barems, els mitjans que s'analitzaran són:

- *La Vanguardia*
- *El País*
- *20 minutos*
- *NacióDigital*
- *El Español*
- *eldiario.es*
- TV3
- La Sexta
- Telecinco

L'anàlisi es portarà a terme durant tres mesos: agost, setembre i octubre de 2017.

Mostra. Selecció de les notícies d'anàlisi

Per a fer l'Observatori s'han seleccionat les notícies per a analitzar i s'ha prioritzat la part qualitativa, l'anàlisi del discurs d'aquestes notícies, amb l'objectiu de poder fer una reflexió en profunditat de les cobertures i implicacions que se'n deriven. Així doncs, no s'analitzaran totes les notícies, sinó que se'n seleccionaran algunes seguint els següents criteris:

- Notícies que apareixen als mitjans escollits i durant el període de temps de l'informe.

- Notícies que es refereixen a persones o grups potencialment afectats per l'antigitanisme, l'aporofòbia, la islamofòbia i/o la xenofòbia.
- Notícies de gènere sec o informatiu (les notícies d'opinió i els editorials quedaran descartats de l'anàlisi).
- Notícies escrites publicades als portals digitals dels mitjans de comunicació (no s'analitzen les notícies audiovisuals ni els breus en format de donar pas a un vídeo).
- Notícies inèdites al mitjà (no s'analitzen notícies repetides, quan el mitjà de comunicació publica la mateixa notícia dues vegades sense cap variació ni actualització).

Els esdeveniments seleccionats han estat els següents i s'han acotat de la manera següent:

1. L'entrada de 187 persones del Marroc a Espanya saltant el control policial, el 7 d'agost de 2017

Inclou:

- Cobertura del fet i possibles accions violentes.
- Imatges de la càmera de seguretat que desmenteixen l'actitud violenta.
- Demanda d'explicacions per part de les ONG.
- Tancament de la frontera per part del Ministeri de l'Interior.
- Possibles reaccions polítiques.

No inclou:

- Obertura de la tanca per part del Ministeri de l'Interior els dies posteriors.
- Altres arribades d'immigrants a través de la tanca que no siguin la del dia 7 d'agost.
- Arribada d'immigrants per altres vies (motos aquàtiques).
- *Cas porteadoras*

Paraules clau per a fer la cerca (català-castellà): *tanca, Ceuta, frontera, immigrants, allau, Tarajal, Helena Maleno.*

2. Mort de Y.A. per part de la policia catalana

Inclou:

- Notícies a partir del 21 d'agost de 2017.
- Notícies que expliquin "l'abatiment" de Y.A.
- Crònica de què va fer Y.A. durant el període comprès des de l'atemptat de Barcelona fins al dia que va ser "abatut" per la policia.
- Perfil del protagonista: notícies que facin un perfil, una descripció d'ell i també de l'entorn.
- Notícies (posteriors al dia 21) que es refereixin a la cerca de Y.A.
- Notícies que reflexionin sobre l'Estat Islàmic.

No inclou:

- Notícies sobre l'atemptat de Barcelona publicades abans del dia que Y.A. fou "abatut."
- Notícies relacionades amb l'explosió d'Alcanar: venedor de butà

Paraules clau per a fer la cerca (català-castellà): *Younes Abouyaaqoub, atemptat, Barcelona, Ripoll, imam.*

3. Incompliment de l'acollida de refugiats per part d'Espanya

Inclou:

- Notícies del 24 de setembre al 30 de setembre.
- Articles en profunditat sobre l'estat de la qüestió.
- Denúncia d'organitzacions humanitàries que treballen amb persones refugiades i de plataformes ciutadanes que defensen els drets de les persones demandants d'asil.
- Denúncia de representants de governs autonòmics i locals i d'alguns partits de l'oposició.
- Ple del Congrés dels Diputats on es va debatre l'incompliment del compromís d'acollida de refugiats.
- Reprovació dels ministres de l'Interior i d'Exteriors espanyols.
- Proposta de la Comissió Europea d'acollir 50.000 persones més.

No inclou:

- Notícies sobre aquest tema publicades abans del 24 de setembre o després del 30 de setembre.
- Els especials informatius dedicats a aquesta qüestió emesos per la televisió.

Paraules clau per a fer la cerca (català-castellà): *refugiats, asií, CEAR, ACNUR, Amnistia Internacional, Unió Europea, Comissió Europea, incompliment, acollida, quotes, drets humans, solidaritat.*

4. El Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya denega el permís per a fer una manifestació en contra d'una mesquita al districte barceloní de Nou Barris.

5. La Asociación para la Integración del Pueblo Gitano de Baleares (AIPGB) denuncia una piscina de Mallorca per haver negat l'entrada a persones membres de la comunitat gitana.

6. Membres del poble gitano, ciutadans del barri gironí de Vila-roja, defensen la unitat d'Espanya.

Dels resultats finals se n'extrauran les conclusions que dibuixaran la radiografia de com els mitjans de comunicació generalistes tracten els temes que poden donar peu a difondre el discurs de la discriminació. Fem la proposta de no establir rànquings de mitjans, ja que l'objectiu de l'anàlisi no és assenyalar cap diari ni cadena en concret.

La fitxa d'anàlisi

*link al document Info per a fer la fitxa, on s'explica detalladament com utilitzar-la, i al document Fitxa, per a visualitzar el document d'anàlisi.

A partir d'una adaptació de l'Anàlisi crítica del discurs als mitjans de comunicació, mitjançant la qual es detecta i es documenta el seu discurs ideològic, s'ha elaborat una fitxa d'anàlisi que recull dades quantitatives però sobretot qualitatives.

La primera part de la fitxa recull informació tècnica de la notícia: mitjà de comunicació, dia i mes de la publicació, secció on està situada (en el cas dels mitjans escrits), titular, URL, qui firma la notícia, quin és l'esdeveniment pel qual ha estat seleccionada i perspectiva de la discriminació des de la qual s'ha analitzat.

La segona part de la fitxa va destinada a recollir els indicadors de cobertures inadequades, agrupats en tres aspectes:

Indicadors d'una mala cobertura de la diversitat cultural que fomenten la discriminació.

- Estereotips, generalitzacions negatives sobre un col·lectiu.
- Les característiques que aporten dels actors (origen, color de pell, ètnia, cultura, religió) que NO són rellevants per la notícia.
- Denominacions negatives dels grups de l'estudi, però que no arriben a l'insult o injúria (adjectius, substantius, expressions).
- Atribució d'accions negatives als grups de l'estudi, però que no arriben a l'insult o injúria (verbs connotats).
- Fotos o vídeos negatius dels grups d'estudi, però que no arriben a l'insult o injúria.
- Reproducció de l'esquema ells-nosaltres (quadrant ideològic).

Indicadors del discurs d'odi que reproduïen de forma no crítica discursos de l'odi.

- Llenguatge que fomenta l'odi amb incitació a la violència, insults o injúries cap al col·lectiu (denominació dels actors, accions que se'ls atribueixen).

- Reproducció no crítica del discurs de l'odi d'algun dels actors (per exemple, la reproducció d'idees nazis).
- Deslegitimació d'accions o actors que combaten el discurs de l'odi (per exemple, la deslegitimació del TEDH).

Indicadors del discurs paternalista/caritatiu: mirada benèfica o assistencialista que fa inferior la persona o el grup implicats.

- Estereotips (paternalisme, mirada caritativa, victimització).
- Denominacions de paternalisme dels grups de l'estudi (adjectius, substantius, expressions).
- Fotos o vídeos paternalistes dels grups d'estudi.
- Atribucions d'accions de paternalisme als grups de l'estudi (verbs connotats).

Cadascun d'aquests apartats recull diversos aspectes per a desenvolupar una anàlisi exhaustiva de les informacions, així com un apartat d'observacions de cada notícia.

Un dels elements que s'hi inclou és l'anomenat *quadrant ideològic*, pel qual es modula l'amplificació o minimització de les accions en funció de si són protagonitzades per *ells* o per *nosaltres*.

*En els mitjans seleccionats, el *nosaltres* correspondria a la mirada del mitjà (que s'identifica amb la població blanca autòctona), mentre que l'*ells* correspondria a les persones de les minories afectades per les discriminacions. Així, segons aquest principi que té en compte qui exerceix el discurs dominant:

- 1) S'amplifiquen les accions positives dels actors-nosaltres.
- 2) S'amplifiquen les accions negatives dels actors-ells.
- 3) Es minimitzen les accions negatives dels actors-nosaltres.
- 4) Es minimitzen les accions positives dels actors-ells.

En la tercera part de la fitxa s'analitza el contingut discursiu, és a dir, els substantius que s'utilitzen per a definir els actors i el lèxic emprat (l'adjectivació, la substantivació, els verbs, les metàfores, etc.), i també es recullen els indicadors que serveixen per a determinar si hi ha bones o males pràctiques periodístiques. Això ens permet extreure, a posteriori, la valoració de la notícia des d'aquests paràmetres.

Finalment, la fitxa inclou també un apartat que recull les connexions temàtiques de les fòbies analitzades amb altres aspectes i l'anàlisi de les imatges que poden acompanyar els articles, siguin en format de fotografia o de vídeo.

5. ELS MITJANS ANALITZATS

La primera part de l'Observatori es va centrar específicament en diaris digitals que promouen l'odi d'una manera sistemàtica i deliberada. En aquesta segona part ens hem centrat en la premsa generalista per a analitzar i detectar els possibles discursos discriminatoris.

Per a escollir els mitjans s'ha tingut en compte el públic al qual arriben i també que fossin diferents entre si. També s'ha tingut en compte que aquests mitjans—no haguessin estat analitzats en anteriors informes de Mèdia.cat.

Considerant els barems, els mitjans triats han estat tres diaris de paper: un de Barcelona, un de Madrid i un tercer amb edicions a ambdues ciutats (se n'analitzaran les edicions digitals); tres diaris digitals d'entre aquells que tenen més audiència, i les tres televisions més vistes a Catalunya (se n'analitzaran les notícies dels portals).

El País

És el diari generalista en paper més llegit a l'Estat espanyol. Segons l'última onada de l'Estudi General de Mitjans (EGM), 1,1 milions de persones el llegeixen cada dia. És un dels més llegits en llengua castellana. Va ser fundat l'any 1976. Té la seu social a Madrid i, en l'actualitat, el seu director és Antonio Caño.

Promou una certa centralitat en els seus discursos. Es defineix com un "periòdic independent, de qualitat, amb vocació iberoamericana i defensor de la democràcia pluralista". És la nau capitana del Grupo Prisa, que té presència a 23 països, entre els quals hi ha el Regne Unit, Portugal, EEUU i nombrosos països de l'Amèrica Llatina. A Espanya, posseeix la Cadena SER, Ediciones Santillana, Podium Podcast, M80, *As* o *El HuffPost*, entre d'altres.

Des de 1996, *El País* té una edició digital, que també està entre les capçaleres més llegides d'Internet, amb més de 5 milions de visitants únics a Espanya cada mes, només superat per YouTube, i té presència a un gran nombre de xarxes socials. Compta amb cinc *homes*: España, Amèrica, Brasil, Catalunya i In English.

Nació Digital

Diari digital de caràcter generalista d'àmbit català creat l'any 2005, tot i que la seva empresa editorial, propietària de diverses publicacions digitals de caràcter temàtic i territorial, va ser fundada el 1995.

És un dels dos diaris digitals més llegits en llengua catalana, juntament amb el *Diari ARA*, amb qui es disputa, gairebé cada mes, la primera posició pel que fa al nombre de lectors, segons el rànquing de l'Oficina de Justificació de la Distribució (OJD) en català. El novembre passat ocupava la segona posició, amb 2,8 milions de visitants únics (uns 263.000 al dia).

Està dirigit per Karma Peiró, que, segons explica el diari, va ser la primera dona que ha accedit a la direcció d'un diari (digital o imprès) a la ciutat de Barcelona. El 2016 va rebre el Premi Nacional de Comunicació 2016 en la categoria de Mitjans d'arrel digital. Té una àmplia presència i molta influència a les principals xarxes socials.

Telecinco

És una televisió privada en obert d'àmbit estatal centrada, sobretot, en continguts d'entreteniment. Va néixer el 1989. La seva programació és generalista i està dirigida a tots els públics. Tal com afirma la mateixa cadena, "bona part dels seus espais són de producció pròpia, enfocats en l'actualitat, l'entreteniment i els *reality shows*".

És propietat del grup internacional Mediaset a Espanya, que engloba, entre altres empreses, set canals de televisió, com Cuatro, Divinity o Boing. El 2011, Mediaset España Comunicación es va fusionar amb el Grupo Prisa i va esdevenir la companyia audiovisual més gran del país per quota de pantalla. El seu conseller delegat és l'italià Paolo Vasile. El novembre passat va ser la cadena més vista. Els espais informatius d'aquesta televisió també són líders d'audiència. El seu portal web, Telecinco.es, va registrar el novembre de 2017 prop de 20 milions i mig de visitants únics.

20 minutos

Diari generalista digital i imprès, fundat l'any 2000. Va ser el primer diari en paper gratuït a Espanya i, actualment, és l'únic. Els exemplars es poden trobar en punts de distribució (parades de metro i botigues) de Madrid, Barcelona, València, Sevilla, Màlaga, Granada i Còrdova.

Té la seu a Madrid i publica en castellà sota una llicència de Creative Commons. Tal com recorda el mateix diari, "va ser el primer de retirar els anuncis de prostitució i obrir els seus continguts als comentaris dels lectors". Segons un dels darrers EGM d'aquest any (el resum de febrer a novembre), és el quart diari més llegit i té uns 703.000 lectors al dia. La seva edició digital, *20minutos.es*, és el novè lloc web més visitat en l'àmbit estatal, el sisè si agafem només els llocs web de mitjans de comunicació. La seva directora editorial és Encarna Samitier.

eldiario.es

Mitjà de comunicació generalista digital fundat el 2012. S'autodefineix com un mitjà "d'informació i anàlisi amb el focus en la política, l'economia i els problemes socials".

Està constituït com una S.L., de la qual més del 70% és propietat de persones que treballen directament a la redacció. El soci majoritari és el director del diari, Ignacio Escolar. Asseguren que no tenen cap grup empresarial darrere, que no deuen cap favor polític, que no reben subvencions i que no tenen cap deute bancari. Es financen, principalment, a través de la publicitat, tot i que l'aportació dels socis és fonamental (suposa un 35%). Aquests socis paguen, com a mínim, 5 euros cada mes i, entre altres coses, no veuen publicitat.

TV3

TV3 és el primer canal "generalista i familiar" de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals, nascuda l'any 1983, "amb l'objectiu principal de contribuir a la normalització lingüística i cultural del país". Els seus òrgans de govern són el Parlament de Catalunya i el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC). Actualment està dirigida pel valencià Vicent Sanchis i té la seu a Sant Joan Despí.

Va cloure el mes de novembre essent la cadena generalista amb més quota de pantalla a Catalunya, i està a punt de tancar el vuitè any consecutiu com a cadena líder també a Catalunya. El seu portal de notícies, el 324.cat, on es publiquen les notícies analitzades en aquest observatori, tancà el mes amb 1,7 milions d'usuaris únics. Les principals apostes de TV3 són els informatius, l'entreteniment i l'emissió dels esdeveniments esportius més rellevants. Al seu web s'explica la missió de servei públic d'aquest mitjà, "compromès amb els principis ètics i democràtics i amb la promoció de la llengua i cultura catalana". També s'esmenta que els "principis inspiradors i les línies d'actuació de la programació" estan establerts en la Llei 11/2007 d'11 d'octubre de 2007.

La Vanguardia

Diari fundat el 1881, propietat del Grup Godó i històrica capçalera de la burgesia catalana, *La Vanguardia* es publica també en català des de l'any 2011, amb els mateixos continguts que els de la versió castellana. Actualment, el seu director és Màrius Carol. És el diari més llegit a Catalunya i el segon més llegit a l'Estat espanyol, i és un gran mitjà de referència, que marca l'agenda de la resta de mitjans. El seu lloc web, amb un potent servei d'hemeroteca i una aposta clara per la immediatesa a l'hora de pujar continguts d'agència, és també un portal de gran influència, de manera que les notícies apareixen en els primers llocs de les cerques dels principals buscadors d'Internet.

El Español

Fundat, presidit i dirigit des de l'any 2015 per l'exdirector de *El Mundo*, Pedro J. Ramírez. És un diari escrit des de Madrid que neix amb el boom dels mitjans digitals generalistes que comencen a proliferar arran de la il·lusió que genera el trencament del bipartidisme parlamentari espanyol. Posicionat ideològicament a la dreta, es caracteritza per seleccionar temes cridaners per a les seves notícies, per recórrer freqüentment a l'estratègia del *clickbait* i per fer una tria i un tractament sensacionalistes de les imatges que publica. *El Español* es defineix ell mateix com a "Universal. Independent. Combatiu. Plural. Innovador. Equànime. Intel·ligent. Tuitero. Teu, i de la teva MARCA". Al seu portal asseguren tenir "més de 5 milions d'usuaris únics i més de 20 milions de pàgines vistes al mes".

La Sexta

Fundada l'any 2006 per la Gestora de Inversiones Audiovisuales, La Sexta és l'aposta empresarial més gran d'Emilio Aragón (conegut membre de la nissaga de pallassos televisius) i està sempre lligada a la batalla per les emissions dels partits del futbol espanyol i a l'entreteniment. L'any 2012 es va fusionar amb el Grupo Antena 3 i actualment és propietat d'Atresmedia. El seu director, que és també un dels presentadors estrella, és Antonio García Ferreras. Malgrat que és un canal que sol identificar-se amb una línia editorial progressista, en les tertúlies d'anàlisi de l'actualitat manté com a col·laboradors habituals Eduardo Inda o Francisco Marhuenda. En els seus inicis tenia una seu a Madrid i altra a Esplugues de Llobregat, però actualment només té estudis a San Sebastián de los Reyes (Madrid).

Mitjans	Rànquing estatal Alexa*	Persones seguidores al Twitter**	M'agradaes al Facebook**
<i>El País</i>	11	1.323.705	1.071.700
<i>La Vanguardia</i>	29	926.876	3.360.704
<i>20 minutos</i>	46	1.343.888	1.082.793
<i>eldiario.es</i>	49	786.411	438.462
<i>El Español</i>	75	310.619	386.337
Telecinco	150	1.562.293	1.512.452
La Sexta	284	881.610	419.492
<i>Nació Digital</i>	484	139.604	291.771
TV3	ccma.cat 154 / tv3.cat 28.446	474.055	503.160

*El rànquing per estat d'Alexa es calcula combinant el nombre de visitants diaris del mitjà i les pàgines vistes del web en qüestió per part d'usuaris de l'Estat durant l'últim mes (en aquest cas, des del 28 de novembre i fins al 7 de desembre de 2017). El lloc web amb la combinació més alta de visitants i pàgines vistes té la posició número u en aquest estat.

**Dades del darrer trimestre de 2017.

El primer focus: mitjans digitals conservadors i d'extrema dreta

El focus del primer Estudi Observatori del discurs d'odi als mitjans de comunicació van ser els mitjans digitals de l'espectre ideològic de dretes, molts d'ells altaveus de les posicions de l'extrema dreta. Tot i ser mitjans marginals en relació amb les dades de tràfic, alguns d'ells tenen un impacte a les xarxes socials gens menyspreable; d'altres, en canvi, són també residuals a les xarxes. Per sobre de tot, però, cadascun d'ells té un paper com a espai de generació d'opinió.

6. RESULTATS QUANTITATIUS

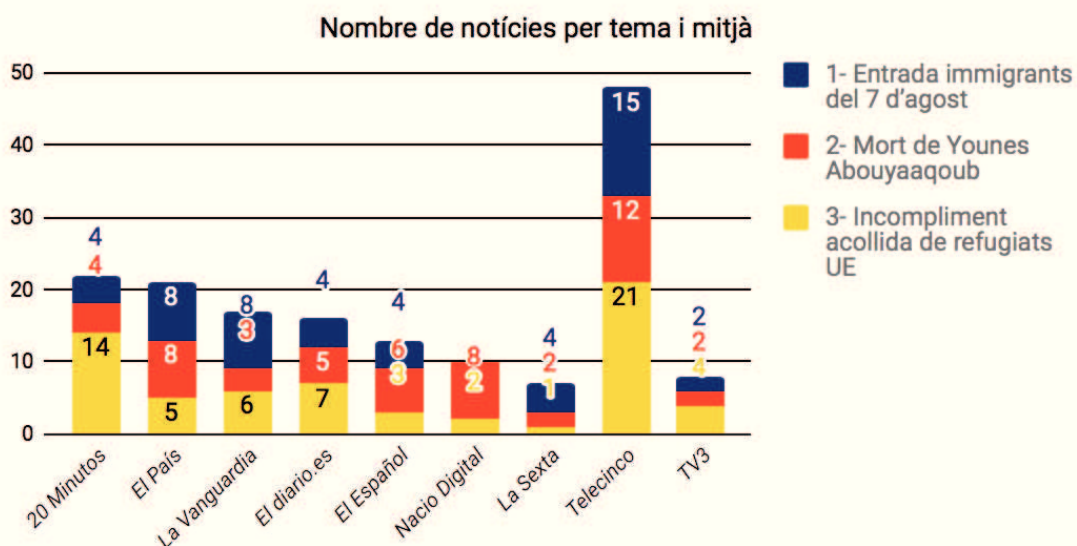
Telecinco lidera quantitativament el rànquing

En total, l'Observatori s'ha basat en l'anàlisi de 171 notícies de 9 portals digitals de mitjans de comunicació: *La Vanguardia*, *El País*, *20 minutos*, *Nació Digital*, *El Español*, *eldiario.es*, TV3, La Sexta i Telecinco. No s'han analitzat totes les notícies, sinó que se n'ha fet una selecció (Metodologia).

De la mostra seleccionada, Telecinco ha estat el portal que ha publicat més notícies: ha acollit el 29% de les peces. En un segon bloc hi trobem el *20 minutos* (22%), *El País* (21%), *La Vanguardia* (18%) i *eldiario.es* i *El Español* (17%). Finalment, els diaris que han publicat un nombre més reduït de notícies han estat *Nació Digital* (10%), TV3 (9%) i *La Sexta* (8%).

No s'han detectat cobertures per temàtiques i, per tant, no s'han pogut analitzar els discursos de l'aporofòbia (*L'aporofòbia o el delictes de ser pobre i invisibilitzat pels mitjans*). La presència de discursos sobre l'antigitanisme s'ha detectat només en 9 notícies (nom article antigitanisme).

Dels tres grans temes analitzats, el que ha tingut un nombre més elevat de notícies ha estat el que es refereix a l'incompliment d'acollida de persones refugiades per part del Govern espanyol. Tanmateix, les cobertures són diferents segons el mitjà.

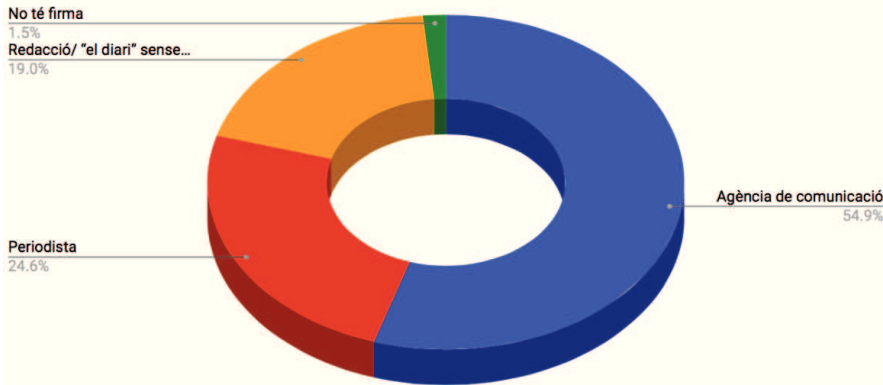

Les agències de comunicació, les protagonistes de les notícies

Més de la meitat de les notícies estan escrites per agències de comunicació, i el que fan els mitjans és publicar el teletip. Només una de cada quatre notícies les firma un periodista. La resta apareixen

firmades com a *redacció del diari*, sense especificar-ne el periodista. Sovint, aquestes darreres són les notícies de les agències de comunicació amb alguna variació relativa.

Autoria de les notícies

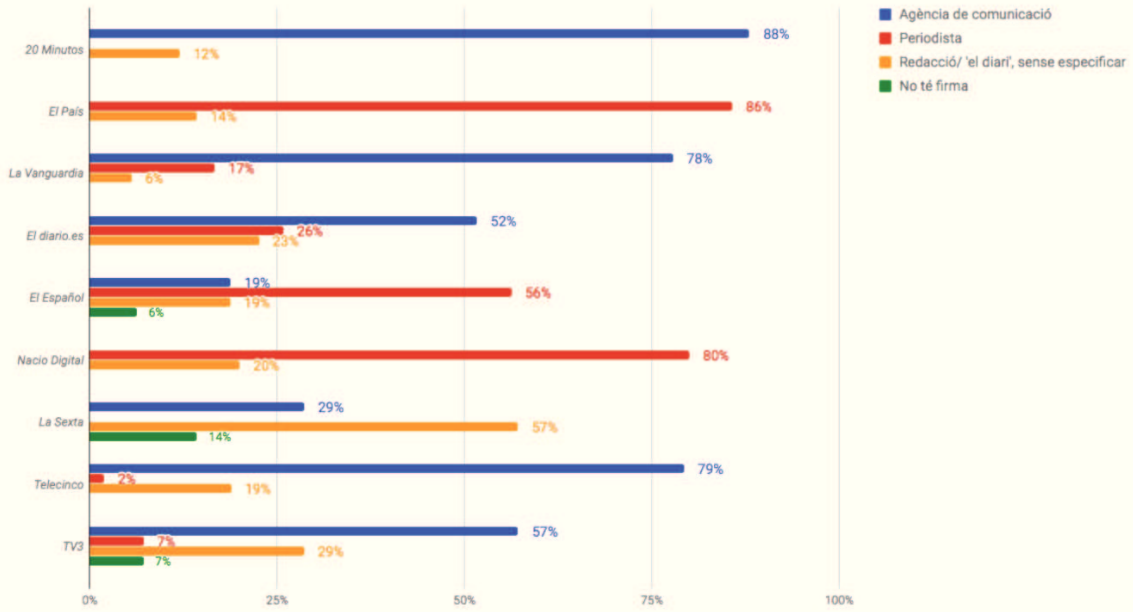

Les autories de les notícies varien molt segons el mitjà. Cal tenir present que, sovint, la lògica periodística dels portals digitals que es deuen a un mitjà escrit és diferent de la dels portals de les televisions en què els periodistes no solen firmar les peces periodístiques, ja que en aquest cas el treball és en equip. Ara bé, és paradigmàtic el cas del digital *20 minutos*, en el qual, de la mostra (Metodologia) analitzada, cap de les notícies no la firma un periodista: són sobretot rèpliques de notícies d'agències de comunicació.

Per contra, destaca la presència de periodistes a les cobertures de *El País* (86%) i de *Nació Digital* (80%), diaris en els quals les notícies només les firmen professionals de la comunicació o la *redacció* del diari.

Autoria. Qui firma les notícies?

Mostra percentual dins de cada mitjà

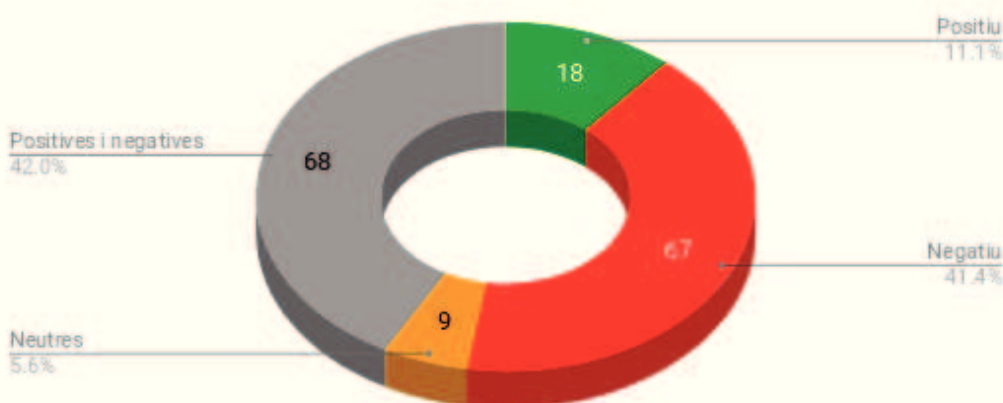

Només el 16% de les notícies no discriminen

En les 162 notícies analitzades predominen les males pràctiques periodístiques: més del 80% de les peces periodístiques inclouen alguna mala pràctica que fomenta la discriminació. Les notícies positives només sumen l'11% i aquelles neutres, el 9%.

Valoració de les notícies

La valoració s'ha fet considerant les bones i males pràctiques

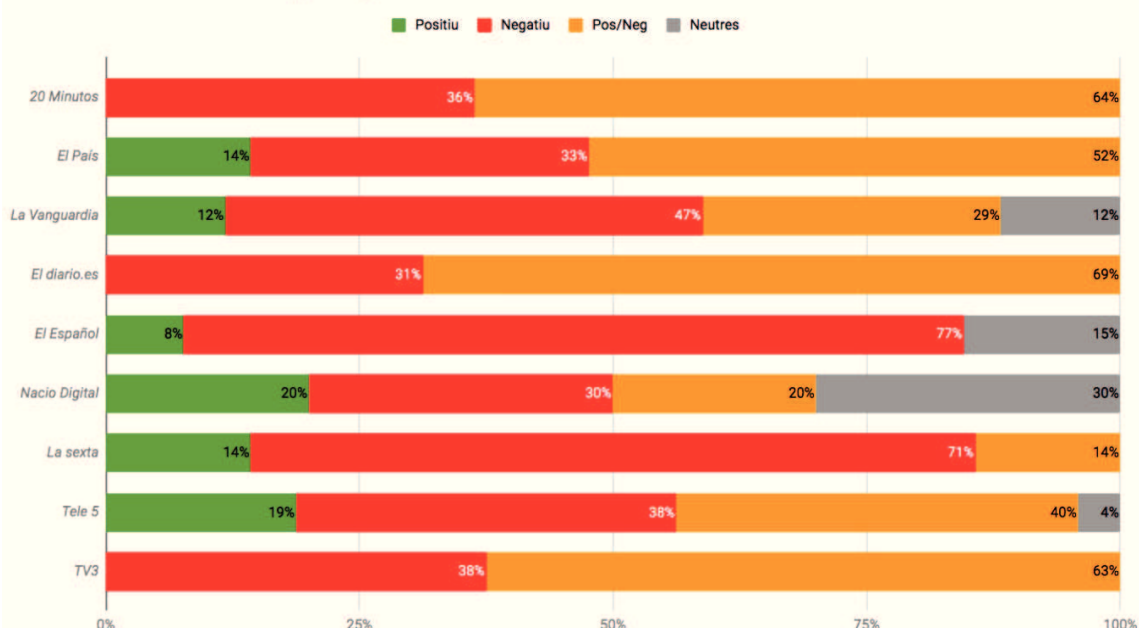
Per a poder classificar les notícies i donar-los un valor positiu, negatiu o neutre, s'han tingut en compte els diferents indicadors creats a la Metodologia (metodologia). Per a valorar una notícia com a positiva, s'ha fet servir l'indicador de *bones pràctiques*. Per a valorar una notícia com a negativa, els indicadors de *males pràctiques* i també els indicadors de mala cobertura de la diversitat cultural, de discurs d'odi i de mirada paternalista o caritativa. Aquelles notícies en les quals no s'ha detectat cap dels indicadors anteriorment explicats s'han catalogat com a neutres. I, finalment, existeix una quarta categoria per a classificar aquelles notícies que inclouen indicadors de mal periodisme i de bon periodisme en el mateix text.

Mitjà	Positiu	Negatiu	Neutres	Pos./neg.	Total
<i>20 minutos</i>		8		14	22
<i>El País</i>	3	7		11	21
<i>La Vanguardia</i>	2	8	2	5	17
<i>eldiario.es</i>		5		11	16
<i>El Español</i>	1	10	2		13
<i>Nació Digital</i>	2	3	3	2	10
La Sexta	1	5		1	7

Telecinco	9	18	2	19	48
TV3		3		5	8
Total	18	67	9	68	162

Tanmateix, la valoració ha estat prou diferent entre els mitjans analitzats. El que té resultats més positius és *Nació Digital*, que és el portal amb un percentatge de tractaments en positiu més elevat (20%), i en el qual el percentatge de males pràctiques és més reduït (30%). Destaquen TV3, *eldiario.es* i *20 minutos* per no tenir notícies positives, però sí un alt percentatge de peces que recullen indicadors de bones i males pràctiques.

Valoració en % de les notícies per mitjà

Refugiados, inmigrantes i terroristas

En el marc de l'anàlisi crítica del discurs s'han recollit les denominacions dels protagonistes de les notícies per a fer-ne una anàlisi de significat i quantificar-ne la presència, entenent que l'ús indiscriminat d'una paraula o terme (semàntic) pot tenir conseqüències positives o negatives en la transmissió i retransmissió d'ideologies, estereotips i prejudicis dels actors potencialment afectats per les discriminacions de l'Observatori. Les designacions dels actors són elements que permeten desxifrar la seva representació en relació amb el discurs dominant.

A partir de l'anàlisi de 162 notícies s'ha confeccionat un llistat per a observar quines denominacions s'han repetit més.

-refugiats / refugiados	5
-------------------------	---

	8
<i>immigrants / inmigrantes</i>	4
<i>terrorista</i>	5
	2
	6
<i>migrantes</i>	2
	4
<i>subsaharianos</i>	2
	2
<i>personas refugiadas / personas refugiadas</i>	1
<i>sospitós / sospechoso</i>	5
	1
	0
<i>sol·licitants d'asi / solicitantes de asilo</i>	8
<i>terroristas</i>	8
<i>conductor de la furgoneta</i>	6
<i>inmigrantes subsaharianos</i>	5
<i>solicitantes de asilo y refugio</i>	5
<i>autor de la masacre</i>	4
<i>demandants d'asi / demandantes de asilo</i>	4
<i>fugitivo</i>	4
<i>yihadista</i>	4
<i>asilados</i>	3
<i>autor de l'atemptat / autor del atentado</i>	3
<i>autor material del atropello</i>	3
<i>immigrants econòmics</i>	3
<i>immigrants per motius econòmics / inmigrantes de carácter económico</i>	3
<i>indocumentados</i>	3
<i>integrantes de la cèlula</i>	3
<i>membres de la cèl·lula / miembros de la célula</i>	3
<i>personas inmigradas</i>	3
<i>personas migrantes</i>	3
<i>presunto autor material del atentado</i>	3
<i>sin papeles</i>	3
<i>acogidos</i>	2
<i>asesino</i>	2
<i>autor de</i>	2

<i>l'atropellament / autor del atropello</i>	
<i>autor material de l'atemptat / autor material del atentado</i>	2
<i>candidatos (entès com a demandants d'asil) / candidatos para el traslado</i>	2
<i>cerebro del grupo</i>	2
<i>hombre más buscado</i>	2
<i>joven marroquí</i>	2
<i>joven yihadista</i>	2
<i>personas migrantes y refugiadas</i>	2
<i>personas susceptibles de ser protegidas</i>	2
<i>presunto terrorista</i>	2
<i>refugiat / refugiado</i>	2
<i>terrorista abatido</i>	2
<i>abatido en Subirats</i>	1
<i>africanos</i>	1
<i>aquellos que se han visto obligados a huir de sus hogares</i>	1
<i>asaltantes</i>	1
<i>asesino más buscado</i>	1
<i>atacant</i>	1
<i>autor del atentado de Barcelona</i>	1
<i>autor del atropello masivo</i>	1
<i>autor del atropello mortal</i>	1
<i>autor del crimen</i>	1
<i>autor material de la tragedia</i>	1
<i>autor material de los hechos</i>	1
<i>autor material del atentado terrorista</i>	1
<i>autor material del mayor atentado terrorista en España desde el 11-M</i>	1
<i>autors dels temptats</i>	1
<i>avalancha de refugiados</i>	1
<i>cèl·lula terrorista</i>	1

<i>cerebro de la célula</i>	1
<i>desplazadas forzosas</i>	1
<i>el muerto</i>	1
<i>enemigo público</i> <i>número uno</i>	1
<i>entrades il·legals</i>	1
<i>famílies refugiades</i>	1
<i>fanático</i>	1
<i>foráneos</i>	1
<i>grupos</i> <i>indocumentados</i>	1
<i>hombre abatido en</i> <i>Subirats</i>	1
<i>hombre más buscado</i> <i>por las fuerzas de</i> <i>seguridad de toda</i> <i>España</i>	1
<i>hombre refugiado</i>	1
<i>huidos</i>	1
<i>immigrants d'origen</i> <i>subsaharià</i>	1
<i>implicados</i>	1
<i>inmigración legal</i>	1
<i>inmigrantes ilegales</i>	1
<i>inmigrantes</i> <i>indocumentados</i>	1
<i>inmigrantes irregulares</i>	1
<i>integrants de la cèl·lula</i> <i>yihadista</i>	1
<i>integrante del</i> <i>comando</i>	1
<i>integrante del</i> <i>comando yihadista</i>	1
<i>islamistas</i>	1
<i>jóvenes adaptados</i>	1
<i>jóvenes integrados</i>	1
<i>líder del comando</i>	1
<i>miembro de la célula</i>	1
<i>migrante</i>	1
<i>migrantes de origen</i> <i>subsahariano</i>	1
<i>migrantes</i> <i>indocumentados</i>	1
<i>migrantes que no son</i> <i>candidatos a recibir</i> <i>estatus de asilado</i>	1
<i>migrantes</i> <i>subsaharianos</i>	1
<i>mujer refugiada</i>	1

<i>niño refugiado</i>	1
<i>nouvinguts</i>	1
<i>participants del pla estatal</i>	1
<i>persona solicitante de asilo</i>	1
<i>persona sospitosa</i>	1
<i>personas con derecho a refugio</i>	1
<i>personas de origen subsahariano</i>	1
<i>personas demandantes de protección internacional</i>	1
<i>personas desplazadas</i>	1
<i>personas elegibles</i>	1
<i>personas en situación de refugio</i>	1
<i>personas migradas</i>	1
<i>personas solicitantes de asilo</i>	1
<i>población vulnerable</i>	1
<i>possibles refugiados</i>	1
<i>presumptes terroristes</i>	1
<i>presunto autor</i>	1
<i>presunto autor del atentado</i>	1
<i>presunto autor del atropello</i>	1
<i>presunto autor del atropello masivo</i>	1
<i>presunto cerebro de la célula</i>	1
<i>presunto líder de la célula yihadista (imán)</i>	1
<i>presunto radicalizador</i>	1
<i>principal sospechoso</i>	1
<i>quienes huyen de la guerra</i>	1
<i>reasentado</i>	1
<i>refugiadas</i>	1
<i>refugiados sirios</i>	1
<i>refugiados y refugiadas</i>	1
<i>responsable de la radicalización</i>	1
<i>reubicados</i>	1
<i>solicitantes de protección internacional</i>	1

<i>sospechoso número uno</i>	1
<i>terrorismo islamista radical</i>	1
<i>terrorista autor del atropello de La Rambla</i>	1
<i>terrorista más buscado</i>	1
<i>vecino de Ripoll</i>	1
<i>yihadista de 22 años</i>	1

*Encara que en una mateixa notícia aparegués dues vegades la paraula *immigració*, només se n'ha comptabilitzat una per notícia.

És molt interessant veure els adjectius que acompanyen els substantius que designen els autors. En el cas del primer tema, veiem que els immigrants poden ser *il·legals*, *indocumentats*, *irregulars* o *subsaharians*.

Substantius que esdevenen subjectes

Entre les denominacions dels protagonistes, destaca l'ús del terme *pressió migratòria*, que esdevé subjecte en nombroses ocasions. La pressió migratòria protagonitza, és la responsable, provoca, explica i condiona les decisions polítiques, entre d'altres. També destaca la presència de la *immigració irregular*. Cal recordar que la migració en si mateixa no és regular o irregular, sinó que les persones es troben en una situació administrativa concreta.

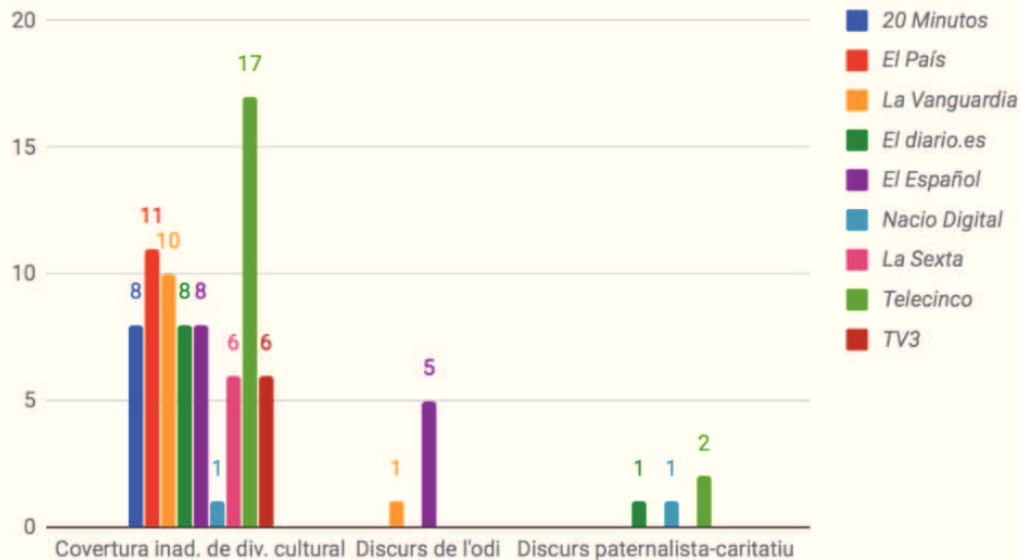
<i>pressió migratòria / presión migratoria</i>	8
<i>crisis de refugiados</i>	7
<i>inmigración irregular</i>	5
<i>célula</i>	4
<i>célula terrorista</i>	4
<i>crisis migratoria</i>	3
<i>comando</i>	2
<i>flujos migratorios</i>	2
<i>problema migratorio</i>	2
<i>célula de terroristas</i>	1
<i>célula yihadista catalana</i>	1
<i>col·lectiu de refugiats</i>	1
<i>la tragedia de las migraciones</i>	1
<i>movimientos migratorios</i>	1
<i>movimientos mixtos de población</i>	1

Suspens en la cobertura de la diversitat cultural

L'anàlisi de les notícies s'ha fet avaluant la presència o absència d'indicadors de discursos discriminatoris en tres blocs:

- Indicadors d'una mala cobertura de la diversitat cultural que fomenten la discriminació.
- Indicadors del discurs paternalista/caritatiu: mirada benèfica o assistencialista que fa inferior la persona o el grup implicats.
- Indicadors del discurs d'odi que reproduïxen de forma no crítica discursos de l'odi.

Presència d'indicadors de discurs discriminatori

***Nació Digital*, cobertures amb cura**

Destaca el tractament que el portal *Nació Digital* ha fet en les cobertures dels temes analitzats. Només hem detectat una notícia on el tractament de la diversitat no tenia una cobertura adequada. En general, els mitjans fallen en la denominació dels actors i en la generalització de l'atribució d'accions negatives als grups d'estudi.

Els indicadors d'una cobertura inadequada de la diversitat cultural han estat: Estereotips, generalitzacions negatives d'un col·lectiu.

Característiques que s'aporten dels actors (origen, color de pell, ètnia, cultura, religió) que no són rellevants per a la notícia.

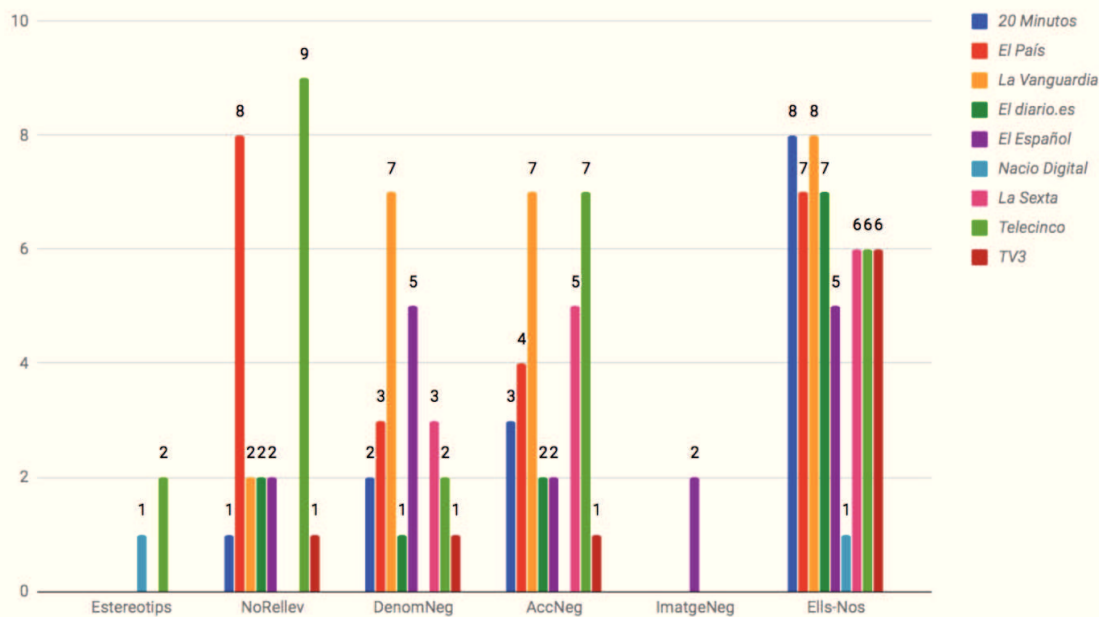
Denominacions negatives dels grups de l'estudi (que no arriben a l'insult o la injúria).

Atribució d'accions negatives als grups de l'estudi (que no arriben a l'insult o la injúria).

Fotos o vídeos negatius dels grups d'estudi, però que no arriben a l'insult o la injúria.

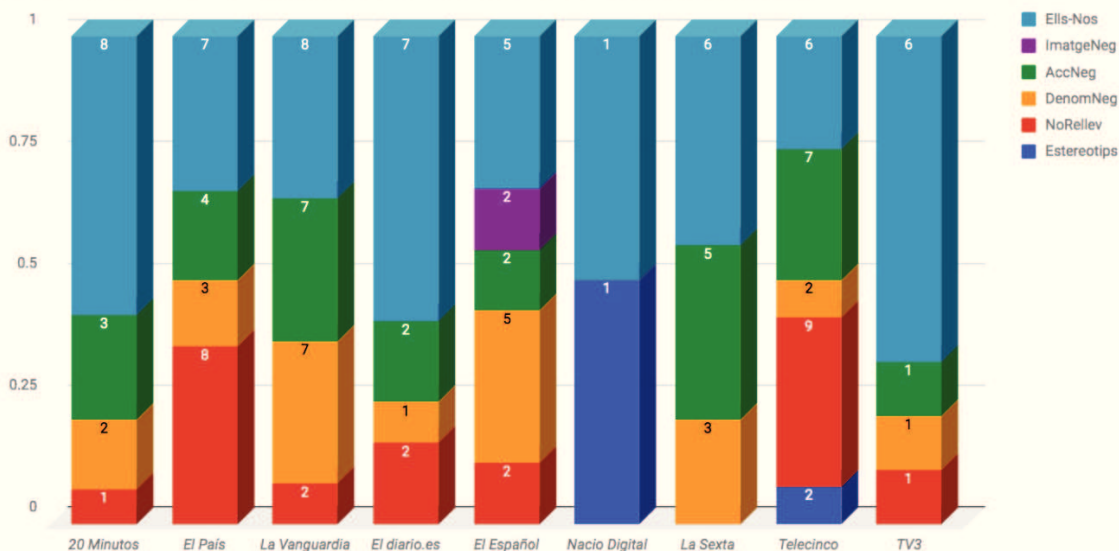
Reproducció de l'esquema ells-nosaltres (quadrant ideològic).

Indicadors de la cobertura inadequada de la diversitat cultural

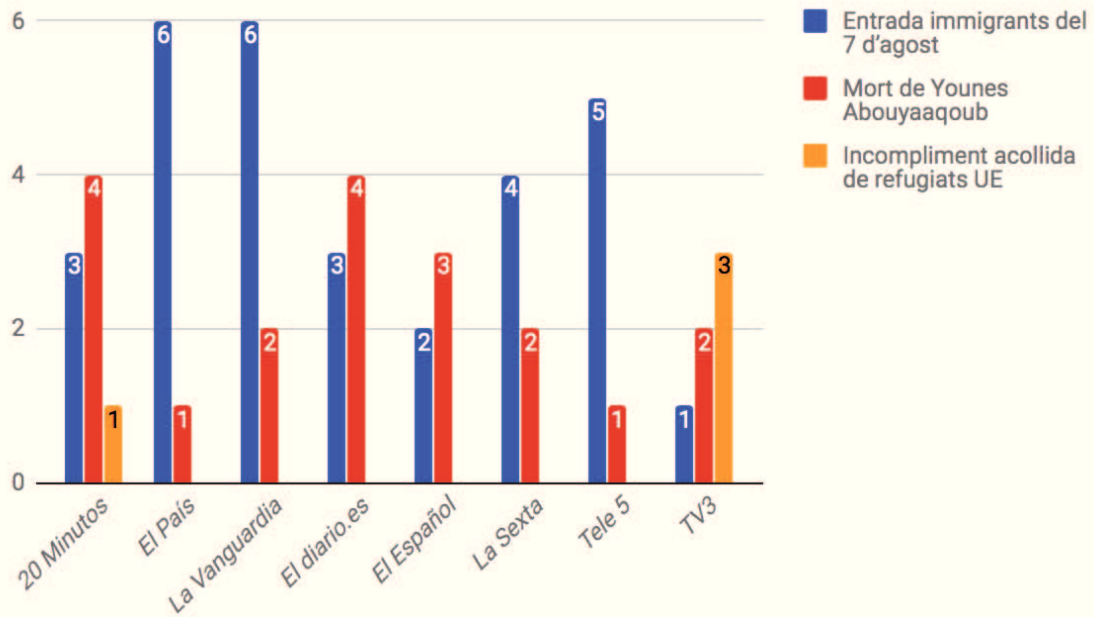
Telecinco lidera les males praxis periodístiques també perquè és el mitjà de comunicació que publica més notícies. Per aquest motiu és interessant observar la presència d'indicadors de manera percentual.

Indicadors de la cobertura inadequada de la diversitat cultural (% per mitjà)

Immigrants versus refugiats

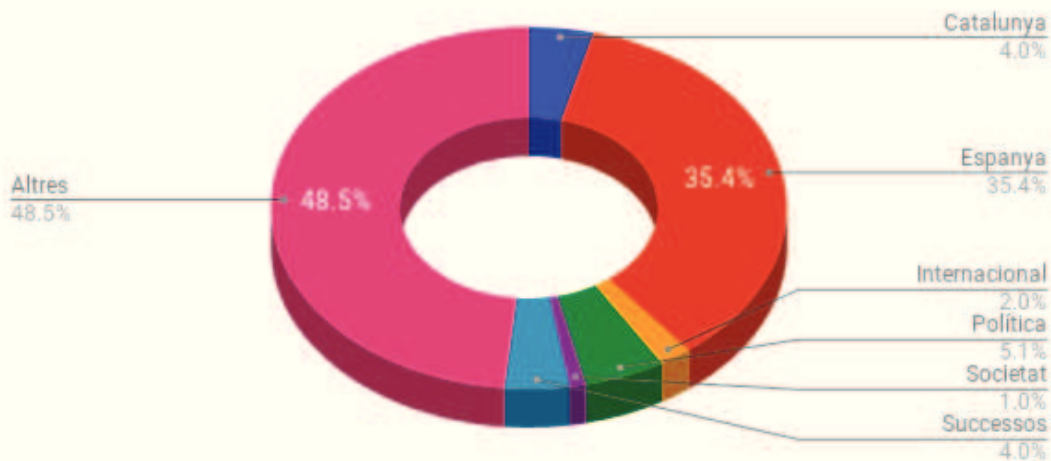
Indicador presència del quadrat ideològic (ells-nosaltres)

On es publiquen les notícies?

On es publiquen les notícies?

Mostra: 3 grans temes. Queden exclòses les notícies dels portals televisius.

Gairebé la meitat de les notícies analitzades (exceptuant els portals de televisions) estaven publicades a seccions específiques dels mitjans o bé en l'àmbit territorial, com en el cas del *20 minutos* —en el qual les peces periodístiques estaven emmarcades en les seccions de Barcelona (província), Valladolid, Asturias, Valencia, Zaragoza,

Santa Cruz de Tenerife, La Rioja, Islas Baleares— o de *La Vanguardia* —en què les seccions on es troben les notícies són Local-Islas Canarias, Local-Andalucía, Local-La Rioja i també Vida.

També hi ha portals que les classifiquen en seccions temàtiques:

- *Nació Digital*: Atemptat a Barcelona, Refugiats
- *El Español*: Reportajes: Inmigración, Reportajes: Grandes Historias, Crónica, Global/Vida, Actualidad, Reportajes
- *eldiario.es*: Desalambre (drets humans): Fronteras, Euskadi, Andalucía, Extremadura

El digital de *El País* no té una secció d'Altres. En general, les notícies es recullen en la secció de Catalunya o Espanya. Aquesta darrera acull, en termes generals, el 35% de les notícies, i, en canvi, la secció de Política només fa el 5% de les cobertures.

7. ANÀLISI QUALITATIVA

De l'anàlisi dels tres primers temes de l'Observatori de la discriminació se n'han elaborat tres reportatges. El primer, *La deshumanització com a pràctica periodística per a justificar la violència*, sorgeix del resultat de l'estudi de la cobertura periodística de l'entrada de 187 persones del Marroc a Espanya saltant el control policial, el 7 d'agost de 2017. El reportatge *De quan un home va merèixer ser abatut* fa un repàs de les notícies publicades en relació amb la mort de Y.A. per part de la policia catalana i inclou també una reflexió, que trobem a *Sobre la vulneració dels drets dels menors*. El tercer reportatge, *Milers de persones sense refugi i un incompliment sense conseqüències*, és el resultat de l'anàlisi de les peces periodístiques sobre l'incompliment de l'acollida de refugiats per part d'Espanya.

En aquesta ocasió, l'Observatori no ha pogut aprofundir en l'anàlisi de la islamofòbia. Sí que ha fet una aproximació a l'antigitanisme amb les poques notícies trobades en aquest període amb l'article *El periodisme i la comunitat gitana: entre la discriminació i la transformació social*.

Tampoc l'aporofòbia no ha estat present en la mostra analitzada (Metodologia), però, lluny de ser còmplices de la invisibilització de la pobresa per part dels mitjans de comunicació, s'ha elaborat el reportatge en profunditat *L'aporofòbia o el delicte de ser pobre i invisibilitzat pels mitjans*, amb la col·laboració d'experts, entitats i actors que treballen per fer front a l'estigma i la discriminació de les persones en situació vulnerable.

187 PERSONES SENSE PASSAPORT EUROPEU TRAVESSEN LA FRONTERA ENTRE EL MARROC I ESPANYA

El 7 d'agost, 187 persones van travessar la frontera del Marroc a Espanya saltant el control policial, un esdeveniment pel qual el Ministeri de l'Interior va justificar el tancament de la frontera durant una setmana. En un primer moment es va explicar que les persones havien travessat la frontera de manera violenta i ocasionant danys als policies espanyols; hores més tard, es publicava el vídeo de seguretat que desmentia aquestes acusacions i mostrava com alguns agents van intentar impedir en va i amb violència el pas. Mostra: 49 notícies a 8 mitjans (Nació Digital no va cobrir aquest esdeveniment), a partir del 7 d'agost de 2017.

La deshumanització com a pràctica periodística per a justificar la violència

La difusió de les imatges de la càmera de seguretat que mostren l'entrada de gairebé 200 persones sense documentació europea a l'Estat espanyol va posar de manifest pràctiques abusives i violentes utilitzades per la policia contra persones en situació vulnerable al pas fronterer. El dia abans, els mitjans havien criminalitzat els migrants, deshumanitzant-los i mostrant-los com a delinqüents. Bona part de les notícies publicades van ser elaborades per agències de comunicació a partir de les informacions policials. En les cobertures s'ha detectat una manca de perspectiva de drets humans i la presència del quadrant ideològic (vegeu Metodologia) que fomenta la xenofòbia.

Protagonistes però invisibles

Les 187 persones que protagonitzen els esdeveniments són definides en una tercera part de les notícies amb el concepte *immigrants*. De la informació que publiquen els mitjans se'n desprèn que es tracta d'un grup d'homes, d'aspecte jove, negres, sovint sense samarreta, que cometen accions il·legals, a vegades amb violència, amb qui és impossible comunicar-se perquè parlen un idioma desconegut: "Gritan ¡Boza! cuando lo consiguen" (*El Español*, 09/08/2017).

El fet de presentar-los com a *col·lectiu* deshumanitza els protagonistes: "Una avalancha de inmigrantes" (*La Sexta*, 07/08/2017). Les persones que en formen part deixen de ser persones per ser considerades *grup*, es difuminen entre elles. No sabem d'on venen, ni perquè volen arribar a territori europeu, ni quines necessitats tenen, ni gairebé res. Bé, sí que sabem que són *immigrants, subsaharians* o *immigrants subsaharians*.

L'ús del concepte *subsaharià* té una funció descriptiva amb una forta connotació negativa. "Según fuentes de Interior, en los montes cercanos a la ciudad aguardan actualmente más de 1.500 subsaharianos" (*El País*, 10/08/2017). S'utilitza com a sinònim de

persona, però té unes implicacions deshumanitzadores perquè suposadament es refereix a l'origen de qui descriu. A la pràctica, no aporta cap informació del territori d'on provenen les persones ni dels motius que podrien explicar l'interès de travessar la frontera, com sí que ho fa el concepte de *refugiats sirians*.

En alguns casos, els substantius són adjectivats amb *indocumentados, ilegales, irregulares* o *sin papeles*, conceptes que poden induir el lector a crear-se una imatge de delinqüents de les persones que travessen la frontera. Només en dos casos els diaris es refereixen als protagonistes com a *posibles refugiados* o *solicitantes de asilo*.

La guerra de los mundos del segle XXI

Així com els mitjans, en general, no dediquen esforços a donar informació sobre els protagonistes que travessen la frontera, sí que ho fan per a explicar les accions que duen a terme, carregades d'adjectivacions, amb substantius pejoratius i verbs connotats. Així, l'entrada és una *avalancha*, un *asalto*, una *oleada*, una *entrada masiva*, *ilegal*, *irregular* i de manera *imprevista*, *sorpresivament*, *a la carrera*, amb *actitud violenta* i *arrollando policías*. En algunes ocasions, les allaus són *reiterades* i els assalts *cíclics*.

Tot plegat fa que s'instauri als mitjans el concepte de *presión migratoria*, que genera i fomenta la sensació d'inseguretat, perill i por, i la necessitat d'estar alerta davant una possible invasió descontrolada: "Avalancha en la frontera de Ceuta: unos 300 inmigrantes entran en territorio español." (Telecinco, 07/08/2017). I en aquest context, el Ministeri de l'Interior anuncia el tancament de la frontera entre Ceuta i el Marroc durant una setmana.

Fonts d'informació alternatives: poques o mudes

Les persones que travessen la frontera, tot i ser els protagonistes de l'esdeveniment, no són mai font d'informació. De les 40 notícies analitzades, només en una es dona veu als protagonistes: "Los expedicionarios de España Rumbo al Sur se reúnen con los migrantes que entraron a Ceuta esta semana." (Telecinco, 10/08/2017). La Policia Nacional és majoritàriament qui explica els fets i, per extensió, el Ministeri de l'Interior. I els mitjans, en general, els repliquen mitjançant les agències de comunicació. En el 51% dels casos, les notícies les firma una agència de comunicació (EFE, Europa Press), i només un 16,6% de les notícies van signades per periodistes. Hi ha expressions discriminatòries que surten d'agència i que arriben als mitjans, com *modus operandi*, *actitud violenta*, *repeler inmigrantes*. Es tracta d'un llenguatge que connecta les accions i els seus protagonistes amb la delinqüència.

En algunes ocasions puntuals, apareixen a les notícies algunes fonts d'informació alternatives als comunicats de la Guardia Civil que poden

fer semblar que l'article té més pluralitat. Tanmateix, és molt comú que aquestes fonts no aportin informació rellevant: els mitjans les utilitzen per a confirmar el que ha dit la Guardia Civil, i en molt poques ocasions ofereixen informació nova, reflexió, crítica o anàlisi.

La manca de fonts, sumada a la manca de contextualització dels fets, fa que la valoració de la cobertura periodística sigui negativa en la meitat de les notícies i que la suma d'aquestes notícies i de les que recullen bones i males pràctiques sigui gairebé el 90% dels articles publicats.

En algunes ocasions, les fonts ni apareixen. Una setmana després del tancament de la frontera sortien a la llum les amenaces que havia rebut una integrant de l'ONG Caminando Fronteras per criticar l'actuació policial. Només se'n van fer ressò dos mitjans: "Amenazan de muerte a la activista Helena Maleno tras denunciar la última actuación policial en Ceuta" (*eldiario.es*, 16/08/2017), i "Activista denuncia estar 'amenazada' y 'desprotegida' por criticar la violencia que sufren los migrantes en Ceuta" (Telecinco, 16/08/2017).

Discurs de l'odi i la xenofòbia per part de les autoritats

Un dels aspectes més paradoxals d'aquesta cobertura va ser que, durant les primeres hores, els mitjans van explicar que el pas per la frontera s'havia fet violentament, ocasionant la lesió de com a mínim un policia, que va haver de ser hospitalitzat. No va ser fins hores més tard que es va publicar el vídeo de seguretat de la porta fronterera. En les imatges es veia com un agent pegava amb la porra una de les persones que travessava la frontera i intentava fer la traveta a una segona, fet que la va fer relliscar i lesionar-se.

Alguns articles publicaven les imatges amb la notícia següent: "Un vídeo mostra com un policia es trenca la cama fent la traveta a un immigrant a Ceuta" (TV3, 08/08/2017). Alhora, donaven veu a les fonts oficials: "La Guàrdia Civil assegura que alguns dels immigrants anaven armats amb llances rudimentàries i objectes punxants", o bé que aquestes persones van "llençar pedres i pals" (TV3, 08/08/2017). Tanmateix, en el vídeo es veu que la gran majoria de persones no duïen llances, pedres ni pals. Es focalitza la notícia en la lesió del policia: "El policia herido al intentar frenar a inmigrantes estará 3 meses de baja" (*La Vanguardia*, 08/08/2017).

El que es desprèn de la cobertura és una imatge d'un *ells* eixelebrats, descontrolats, violents. I un *nosaltres*, en aquest cas, personificat amb la policia, que esdevé víctima tot i que intenta "fer el bé" (aturar-los). Així doncs, els mitjans van fer una cobertura inadequada de la diversitat cultural amb la reproducció del quadrant ideològic (Metodologia).

En el cas de la notícia del 8 d'agost a TV3, tot i que en van publicar les imatges, no es recull ni en el titular ni en el text de la notícia el fet que l'agent va propiciar com a mínim 10 cops de porra per impedir el pas de les persones per la frontera.

Pel que fa a la resta de ferits, el portal publica un tuit de la Creu Roja: "Finalmente @CruzRojaCeuta atiende a 186 personas (4 trasladadas a HUCE), han actuado una veintena de voluntarios y 4 ambulancias". Tot i així, posa en dubte les seves informacions, ja que la notícia acaba assegurant que "no se sap quants immigrants han quedat ferits".

En aquesta línia, el 8 d'agost el *20 minutos* publicava: "Este agente se suma a la lista de más de una veintena de integrantes de los Cuerpos y Fuerzas de Seguridad del Estado que han resultado heridos en los asaltos masivos a la frontera de Ceuta". És a dir, en una notícia dedicada a les lesions del policia ferit, passava per alt el nombre d'immigrants ferits en el mateix context.

Les imatges no van provocar en general cap interpel·lació al delegat del Govern a Ceuta, Nicolás Fernández Curcull, qui havia assegurat que les lesions van ser causades per l'"actitud violenta de los inmigrantes". A *La Vanguardia* ho van fer per boca del director d'Amnistia Internacional, Esteban Beltrán, reproduint les crítiques de l'ONG i les declaracions del director, que assegurava que les declaracions de Fernández Curcull "podrían contribuir a fomentar un discurso del odio y la xenofobia. (...) Amnistía Internacional ha denunciado en numerosas ocasiones que la retórica del nosotros contra ellos se ha incrementado en los últimos años y es necesario ponerle fin." En aquesta línia, *Telecinco* publicava un article que deia: "ONG asegura que no hay que reforzar la valla de Ceuta y Melilla sino permitir a los subsaharianos solicitar asilo" (08/08/2017). D'aquesta manera, es donava veu a les demandes de l'associació Pro Derechos Humanos (APDH), la Federació SOS Racismo i Prodein.

Bones pràctiques. Les fonts oficials a vegades no diuen la veritat

Tot i que les bones pràctiques periodístiques en la cobertura de l'esdeveniment són minoritàries, sí que hi ha alguns articles que, de manera puntual, destaquen per fer un tractament curós, humanitzant els protagonistes, contextualitzant els fets, donant dades rellevants, empatitzant des d'una perspectiva dels drets humans, denunciant la vulneració de drets i donant veu a diferents actors.

Un cas paradigmàtic és el de l'autoeesmena del diari *El Español*, que en la seva cobertura inclou, el 9 d'agost, un article amb la frase següent: "La patada del policía al inmigrante: una ONG contra la última mentira de la valla de Ceuta". En aquest fragment no es

rectifica el que s'havia dit anteriorment, però la informació nova es contradiu amb l'anterior i, en conseqüència, es desmenteix implícitament.

“En aquella ocasión mintió el ministro del Interior, pero la mentira es algo sistemático en las fronteras”, afirma Helena Maleno al final del text. “Este lunes se confirmó. Lo que la Delegación del Gobierno quiso convertir en una avalancha violenta de inmigrantes, acabó siendo el relato visual de una patada en el estómago de un policía a un subsahariano.”

LA MORT DEL PRINCIPAL SOSPITÓS DE L'ATEMPTAT DE LA RAMBLA DE BARCELONA

El 21 d'agost de 2017, la policia catalana va matar a trets a Subirats (el Penedès) un jove a qui considerava l'autor principal de l'atemptat produït quatre dies abans a la Rambla de Barcelona. El primer balanç policial va acabar amb 13 morts, dos detinguts sospitosos de col·laboració en l'atemptat i un presumpte autor material que va fugir i que estava en ordre de cerca i captura. Les notícies analitzades reconstrueixen el que va fer Y.A. els dies que van des de l'atac a Barcelona fins al dia que la policia catalana el va matar. Mostra: 50 notícies a 9 mitjans, a partir del 21 d'agost.

De quan un home va merèixer ser *abatut*

L'esdeveniment va ser seleccionat per a analitzar si en la cobertura es detectaven estratègies comunicatives que fomentessin la islamofòbia, però en les notícies publicades els dies posteriors als atemptats del 17 d'agost el que s'ha detectat són indicadors que fomenten la discriminació xenòfoba. Les peces analitzades reconstrueixen què va fer Y.A. entre l'atac a Barcelona i el dia que el va matar la policia catalana. Completen la cobertura les notícies destinades a fer el perfil del fugitiu —en què, en molts casos, no s'estalvien dades personals— i els detalls de l'acció policial per a posar fi a la seva vida. S'ha observat una reproducció acrítica del llenguatge policial, amb l'ús i l'abús del terme *abatre*, que reforça el quadrant ideològic (vegeu Metodologia) i que dona peu a la utilització d'un llenguatge més propi de l'espectacle que d'una cobertura informativa.

***Abatre* (i no pas *matar*) i altres usos del llenguatge connotat**

Fue abatido, han abatido, ha sido abatido, el terrorista abatido, se l'ha abatut. Unanimitat als mitjans analitzats a l'hora de triar el terme per a explicar que els Mossos d'Esquadra havien mort Y.A. No l'havien matat, l'havien *abatut*. L'ús paradigmàtic i recurrent del mot *abatre* en totes les categories i formes gramaticals possibles fa que es presenti la mort en mans de la policia com una acció inevitable i que, *ahora, fa justícia*. Tant és així que cap mitjà no reflexiona sobre el fet que en un estat de dret i democràtic existeixen altres alternatives a matar-lo, i que podrien haver ajudat a avançar en la investigació dels fets. Ans al contrari, es detecten intents de justificar la mort del sospitós: "ha sido abatido mientras llevaba adherido al cuerpo un cinturón de explosivos" (Telecinco, 21/08/2017). Una pràctica bastant estesa és la manca de presumpció d'innocència. Així, en la majoria de les notícies es dona per fet que el "terrorista", fins i tot "el asesino más buscado" (Telecinco, 22/08/2017), o el "yihadista" i "fanático" (termes que empra *El Español*) és "l'autor material de l'atemptat". Els mitjans decideixen, així, publicar una atribució de delictes que fan els Mossos, tot i que qui determina els delictes són els jutges.

En l'escalada bel·ligerant, es publiquen les paraules d'Enric Millo, delegat del Govern a Catalunya, en relació amb la cerca del sospitós, del qual considera que "se trata de darle caza" (Telecinco, 21/08/2017). En altres casos s'assumeix la "neutralización" del grup de sospitosos de participar en els atemptats de Barcelona i Cambrils (*eldiario.es*, 22/08/2017) i "la caiguda a trets d'Abouyaaqoub" (*Nació Digital*, 21/08/2017), o es diu que el sospitós "murió" o "lo interceptaron". Fins i tot s'intenta despersonalitzar el fet de matar amb l'ús d'una forma verbal que no inclou subjecte, com en un peu de foto del 21 d'agost al portal digital del diari del grup Godó, on es pot llegir: "Agentes de los Mossos en la zona donde se abatió al terrorista de la Rambla."

El biaix justicier fa que, el 21 d'agost, el diari presidit per Pedro J. Ramírez tituli "Abouyaaqoub, la corta vida de un fanático que sólo servía para matar y morir." La peça obre amb un fotomuntatge que mostra una fotografia on es pot veure el rostre ensangonat del jove mort en primer pla, una imatge que persegueix la morbositat i s'allunya de la responsabilitat periodística, passant per alt les recomanacions del codi deontològic de la professió. De fet, al cap de poc temps que corregués per diverses plataformes i xarxes socials, i després de ser publicada per aquest portal i altres mitjans digitals que no formen part d'aquest informe, el Departament d'Interior va anunciar que els Mossos d'Esquadra obririen una investigació interna per a esclarir si la difusió s'havia fet per part d'algun agent del cos.

Una actuació policial inqüestionable i sense fissures

Els mitjans van assumir el discurs de les fonts policials de manera acrítica: van prioritzar el llenguatge policial per sobre del periodístic i van fomentar, d'aquesta manera, la idea de dos bàndols oposats que, a la fi, s'explica en termes de vencedors i vençuts.

Així, d'una banda, trobem afirmacions a *La Vanguardia* (21/08/2017) segons les quals, després d'haver matat el sospitós, "ayer los Mossos respiraron tranquilos y con ellos, el resto de la población". També, a la mateixa peça, es pot llegir: "ironías del destino, el día que se confirmó que el vecino de Vilafranca había sido apuñalado por un terrorista, una pareja de Mossos de esa misma población abatió a su asesino". De manera que, si es relacionen els dos fets, es justifica el segon sense contemplar la presumpció d'innocència ni la necessitat de cap judici.

D'altra banda, es minimitzen les accions negatives dels cossos policials, fins al punt que en totes les notícies analitzades no hem trobat cap informació que reflexioni al voltant del fet que Abouyaaqoub va escapar-se dels Mossos d'Esquadra almenys tres vegades: un primer cop a la Rambla de Barcelona; després, quan va esquivar un control policial, i, en un tercer episodi, a l'autopista AP-7.

Telecinco recull en dues notícies del dia 21 d'agost que “los Mossos pierden la pista de Younes Abouyaaqoub cuando más tarde escapa del control policial no sin antes atropellar a un agente”, i que “se encontró con un control policial a la salida de Barcelona: arrolló a un sargento y siguió huyendo 3 kilómetros”. També *El Español* (23/08/2017) relata com “los mandos de los Mossos d'Esquadra de Vilafranca que, por casualidad (regresaban de una reunión en la ciudad de Barcelona), vieron deambular por el arcén de la autopista AP-7, a la altura del Sant Sadurní d'Anoia, a un individuo en actitud taciturna, vestido con camisa de manga larga a pesar del extremo calor del momento”, però, segons van expressar els agents, “no era la imagen de quien huye despavorido y desconfiado de la justicia”.

En totes les notícies analitzades, només hem trobat tres casos en què es posa en dubte la versió policial. El pare de Y.A., les reflexions del qual es publiquen a *El País* (23/08/2017), qüestiona l'actuació de les forces i cossos de seguretat de l'Estat. “La culpa es de la Policía. ¿Cómo permitieron ese imán? ¿Cómo no se dieron cuenta de que era un hombre peligroso? En Bélgica sí lo sabían y lo echaron. ¿Por qué aquí no?”, es pregunta en una entrevista, el contingut de la qual també recull el web de Telecinco l'endemà, mitjançant una nota d'*Europa Press*. Una peça de *Nació Digital* (21/08/2017), titulada “L'alcalde de Ripoll carrega contra l'Estat per no avisar dels antecedents de l'imam”, explica que el primer regidor de la població considera “molt greu” que els serveis secrets espanyols no avisessin la policia de Ripoll, l'Ajuntament ni la comunitat islàmica, tractant-se d'un tema “tan rellevant”.

Els mitjans s'entesten a destacar qüestions que consideren negatives en el comportament del sospitós durant els dies en què està desaparegut. Per exemple, es destaca un testimoni que relata que “el vecino le explicó que el chico ‘parecía que iba medio drogado o medio borracho’” (*El País*, 22/08/2017), o que anava “sucio” i que semblava “un ermitaño” (*La Vanguardia*, 21/08/2017). Aquesta amplificació de les accions negatives porta La Sexta a titular, el dia 28 d'agost, “Younes Abouyaaqoub se bañó con el agua del bebedero de un perro y otros detalles de la huida del terrorista”, a partir d'una informació publicada al diari del grup Godó. D'aquesta manera, situa el fugitiu al nivell d'un gos i, per tant, el menysté com a persona i contribueix a deshumanitzar-lo.

Així doncs, entre les estratègies més repetides de les peces analitzades en aquesta seqüència de fets, una ha estat la reproducció de l'esquema ells-nosaltres, que s'entén que crea dos bàndols, on el *nosaltres* s'identifica amb la policia i l'*ells* amb els presumptes autors dels fets.

Dades personals i coordenades familiars

Entre les males pràctiques detectades, destaca la decisió d'incloure informació —una vegada més, provinent de fonts policials— que no aporta res rellevant per a entendre la notícia sobre el presumpte autor material de l'atemptat. Així, és freqüent publicar el nom complet del fugitiu. En alguna ocasió es publica el número del seu DNI i el del passaport de quatre sospitosos, així com la data de naixement. Ho fa *El País* en una peça publicada el 19 d'agost i, fins i tot, *El Español* va publicar l'adreça completa de la residència dels pares de Y.A.

Els mitjans també opten per fer èmfasi en l'origen del principal sospitós dels atemptats i en el dels seus companys. En alguns casos es diu que Y.A. és “nacido en Marruecos” i es remarca que “se relacionaba sobre todo con jóvenes también de origen marroquí” (*El País*, 19/08/2017). En altres ocasions es diu dels detinguts que “tres son marroquíes y uno es español” (*El País*, 17/08/2017).

Tot i que les peces parlen de la religió que professaven i del grau d'implicació que hi tenien, tant els sospitosos com la seva família, en general no hem detectat un tractament islamòfob de la informació, tal com recull el darrer informe de l'Observatori de la islamofòbia als mitjans (vegeu Recursos) sobre la cobertura periodística dels atemptats del 17 d'agost a Catalunya. Entre altres conclusions, l'informe destaca que es va donar més veu que mai a la comunitat musulmana. Sí que hi apareixen conceptes com *célula yihadista* i *terrorisme yihadista radical*, però són més l'excepció que no pas la norma. Per contra, es destaca que els sospitosos “no eran tan religiosos” (*El País*, 17/08/2017) i que “estaven sent radicalitzats per l'imam” (*Nació Digital*, 24/08/2017), però s'intenta humanitzar el seu context, amb peces a mitjans com *Nació Digital*, en què es destaca que els joves estudiaven i treballaven i tenien aficions com altres nois de la seva edat, fet que obre un rellevant debat sobre el concepte de l'anomenada *integració*.

La informació com a espectacle

Part de la informació sensible que no caldria publicar és, com hem esmentat abans, la fotografia en primer pla de Y.A. mort. En aquesta línia de convertir la informació en un espectacle, trobem també altres exemples, com les imatges i fotomuntatges amb filtres com els de la peça de *El Español*, titulada “El testigo clave para cazar al terrorista narra la huida del joven yihadista”, que s'adorna amb titolets com “Terror en primer plano; Younes, camina o revienta”, “Héroe ciudadano” i “Miedo apelmazante”.

No és només *El Español* ni mitjançant les imatges que es contribueix a fer espectacle a partir de les notícies. Per exemple, *El País* acompanya amb música de suspens un vídeo amb imatges i infografies que reconstrueixen la fugida de Y.A. després de l'atac a la Rambla, i amb aquest document s'il·lustren fins a tres notícies. També la tria del llenguatge emprat, en algunes ocasions amb un abús

d'adjectius i expressions en les descripcions que farceixen els textos, contribueix a construir peces periodístiques més sensacionalistes. Així, gràcies a *La Vanguardia* sabem, per exemple, que Y.A. “murió con los ojos abiertos”, o trobem títols a *El Español* com “El final de la escapada de Younes Abouyaaqoub, el terrorista de Las Ramblas”, amb una referència de pel·lícula trepidant inclosa. Un altre exemple el trobem en el diari propietat del grup Godó, quan, el 12 de setembre, publica el títol “Las impactantes imágenes del terrorista de la Rambla huyendo por la Boqueria”, en un intent més per a cercar clics fàcilment que per a aportar nova informació.

Bones pràctiques. Lluita contra la discriminació

De les 50 notícies analitzades en aquest apartat, només una de *Nació Digital* ha rebut la valoració de positiva, perquè aporta context, relata la història de vida del principal protagonista de la informació i perquè, contra la tendència estesa, vol fer justament el contrari de perpetuar l'esquema ells-nosaltres.

Telecinco lidera el rànquing de notícies valorades com a negatives (10 de les 12 que publica, mentre que les altres 2 han estat puntuades com a positives i negatives perquè contenen indicadors tant de bon com de mal periodisme). Mitjans com *La Sexta* o *El Español*, i fins i tot *TV3*, o altres mitjans com *eldiario.es* o *20 minutos*, als quals s'identifica com a propers al progressisme i a la diversitat cultural, han rebut valoracions negatives per la totalitat de les seves informacions. Els grans diaris, com *El País* o *La Vanguardia*, tenen, encara, més valoracions negatives que positives.

Sobre la vulneració dels drets dels menors

No forma part d'aquest informe analitzar els esdeveniments relacionats amb l'atemptat del Passeig Marítim de Cambrils. No obstant això, en la cobertura de notícies compreses en el bloc 2 d'aquest observatori, que fa referència a la mort de Y.A. en mans de la policia catalana (Metodologia), sí que ens hem trobat amb informacions, tant a *El Español* com a *El País*, que publicaven el nom complet d'un menor d'edat que, presumptament, era un dels atacants de Cambrils. A més, i segons aquests diaris, el menor també va ser "abatido" pels Mossos d'Esquadra, de manera que es continua amb la pràctica estesa als mitjans de reproduir la terminologia policíaca (*De quan un home va merèixer ser abatut*), fet que contribueix a la creació de dos bàndols enquadrats dins del marc ells/nosaltres.

Tal com adverteix el Codi Deontològic de la professió periodística a Catalunya (Recursos), no es poden publicar dades personals de menors i, específicament, d'aquells que estiguin "inculpats en causes criminals".

"11. Protegir els drets dels menors

Cal evitar difondre la identitat dels menors quan apareixen com a víctimes (excepte en el supòsit d'homicidi i casos de segrestos o desaparicions), testimonis o inculpats en causes criminals."

A final de setembre de 2017, l'informe titulat *La cobertura informativa dels atemptats de Barcelona i Cambrils a la premsa digital catalana, espanyola i internacional (17 i 18 d'agost de 2017)*, encarregat pel Consell de la Informació de Catalunya a l'equip investigador de MediaACES, va concloure que es van vulnerar els drets dels menors i es va incomplir "de manera generalitzada" aquest principi.

INCOMPLIMENT DEL COMPROMÍS D'ACOLLIDA DE PERSONES REFUGIADES PER PART DELS GOVERNOS DE LA UNIÓ EUROPEA

A final de setembre, va expirar el termini de dos anys que s'havia marcat la Unió Europea (UE) per a reubicar 160.000 refugiats que es trobaven a Grècia i Itàlia, estats membres on arriben més persones que fugen de conflictes als seus països.

L'incompliment havia estat flagrant: només s'havia acollit un 18% dels sol·licitants d'asil respecte del total que s'havien compromès a rebre. En el cas d'Espanya, un 14%. Nombroses organitzacions humanitàries i plataformes ciutadanes van aprofitar la data per a denunciar aquesta situació. Mostra: 63 notícies a 9 mitjans, del 24 al 30 de setembre.

Milers de persones sense refugi i un incompliment sense conseqüències

La denúncia de les organitzacions humanitàries sobre l'incompliment de l'acord —vinculant— d'acollida, tant per part de l'Estat espanyol com de la resta de països membres, va aconseguir una àmplia cobertura mediàtica. El relat d'aquestes organitzacions es va colar a l'agenda dels principals mitjans de comunicació, a diferència d'altres notícies sobre moviments de població, com és el cas de la frontera amb Ceuta (vegeu anàlisi 9.1), en què s'acostuma a imposar el relat policial o governamental. El missatge va ser clar: de mitjana, la UE no havia complert ni amb una cinquena part del seu compromís, l'Estat espanyol estava per sota de la mitjana i milers de persones esperen encara als camps de refugiats, en una situació tant inhumana com injusta.

Atenció àmplia i desigual

Entre el 24 i el 30 de setembre, els mitjans analitzats van publicar 63 notícies sobre el tema. Destaca la diferència en el nombre de peces informatives: Telecinco, amb 21, representa el 33%; La Sexta, en canvi, només en va publicar una, fet que representa el 2%. Proporcionalment, els webs de les dues televisions han publicat el mateix nombre d'articles que en els altres dos temes d'aquest informe. És a dir, en general, publiquen moltes i poques notícies, respectivament.

En canvi, *20 minutos* hi dedica una atenció especial (14 notícies, el 22%), en comparació amb la que atorga a altres qüestions. Aquesta sensibilitat pels moviments migratoris també queda palesa en el seu *microsite* [Refugiados](#), fruit d'un conveni amb Oxfam Intermón i amb la Comissió Europea (CE).

Per la seva banda, paga la pena destacar que *eldiario.es* col·loca les informacions sobre aquest tema i altres relacionats amb les migracions a [Desalambre](#), una secció sobre drets humans, en els subapartats Fronteras, Igualdad, Racismo, Derechos y libertades, i Desigualdad y pobreza.

El relat de les organitzacions humanitàries es va colar a l'agenda

Gairebé la meitat de les notícies analitzades se centren en la denúncia d'organitzacions humanitàries i en els actes reivindicatius d'associacions i plataformes ciutadanes:

- “Oxfam Intermón lamenta que España es uno de los países ‘con mayor incumplimiento de la cuota de refugiados’” (Telecinco, 25/09/2017).
- “CEAR pide que se cumpla con los refugiados porque el plazo de acogida no prescribe este martes” (20 minutos, 25/09/2017).
- “Amnistía Internacional ‘rodea’ el Congreso con fotos de refugiados denunciando el incumplimiento de la cuota de acogida” (La Vanguardia, 26/09/2017).
- “ACNUR pide a UE que siga reubicando solicitantes de asilo de Grecia e Italia” (El Español, 26/09/2017).
- “El Colectivo Indignado de Valladolid se concentra el sábado para denunciar el incumplimiento de acogida a refugiados” (20 minutos, 25/09/2017).
- “Una quarantena de gironins protesten per l'incompliment de la quota de refugiats del govern espanyol” (CCMA, 28/09/2017).

El relat de les ONG i entitats del tercer sector es va colar a l'agenda setting. Alhora, impregna les intervencions que aquells dies van protagonitzar alguns partits polítics de l'oposició, certs governs autonòmics i la Xarxa Internacional de Ciutats Refugi. Aquesta circumstància contrasta amb el seguiment d'altres casos de migracions, com el de la frontera de Ceuta, en què la versió policial acostuma a ser l'única font d'informació. Esbrinar les causes d'aquesta paradoxa requeriria una anàlisi profunda en relació amb la Teoria de les esquerdes (Recursos) de Xavier Giró, periodista i professor de la Universitat Autònoma de Barcelona, segons la qual “es filtra un discurs, amb mancances, però que denuncia els abusos, la guerra i les vulneracions dels drets humans”.

Els mitjans van tractar al llarg de la setmana altres temes en un ple al Congrés dels Diputats, on es va debatre aquesta qüestió, la revocació dels ministres de l'Interior i d'Exteriors espanyols i la proposta de la Comissió Europea d'acollir 50.000 persones més.

La negativa d'Hongria d'adquirir qualsevol compromís d'acollida també pren certa rellevància en les informacions, i crida l'atenció el tractament que en fa [El Español](#): “Los húngaros votarán sobre acoger a millones de refugiados en la UE” (28/09/2017). D'aquesta manera, es presenta l'opció de decidir d'alguns ciutadans de la UE i s'obvia el fet que el dret internacional obliga els estats a acollir.

La majoria d'estats del món han ratificat la Convenció de 28 de juliol de 1951 relativa a l'estatut dels refugiats i el protocol corresponent de 1967, i estan obligats a acollir i protegir aquestes persones. El dret d'asil és un dret humà fonamental recollit en l'article 14 de la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948 i en la Carta de Drets Fonamentals de la UE de 2007.

L'absència de testimonis i la fugida endavant de la Unió Europea

El 73% de les informacions estan redactades a partir de teletips d'agències de notícies, fet que contribueix a l'homogeneïtat de la cobertura mediàtica, amb algunes excepcions. Destaca el cas de *El País*, en què totes les peces estan signades per un periodista. Pel que fa als portals de *eldiario.es*, *Nació Digital* i *El Español*, com a mínim la meitat de les notícies les firma un periodista o bé *redacció*. En canvi, en els casos de *20 minutos*, *La Vanguardia*, *La Sexta* i *Telecinco*, totes les notícies (100%) les firma una agència de comunicació.

Com s'ha dit abans, el missatge és clar i, en general, es presenta de manera senzilla: amb les xifres clau posades en context ("El Gobierno solo ha recibido el 11,4% de las personas que se comprometió en 2015 al cumplirse el plazo", a *El País*, 24/09/2017). Tot i això, en alguns casos només es fa referència a l'acord assolit dos anys abans i no s'aprofundeix en fets i decisions clau com l'acord amb Turquia, les mesures d'expulsió de persones indocumentades que es continuen aplicant —com les *devoluciones en caliente*— o la persistència dels conflictes oberts als països d'origen de les persones que busquen refugi.

Malgrat que es dona veu a entitats que defensen els seus drets, crida l'atenció l'absència de testimonis de persones afectades. Només un reportatge de *Telecinco* se centra exclusivament en la història d'una persona reubicada des de Grècia: "Me gusta España porque es como Siria antes de la guerra" (*Telecinco*, 25/09/2017). A banda d'aquesta, únicament se'ls dona veu en un parell d'articles més:

"'Pido a toda Europa que abra sus puertas a las personas refugiadas'", ha indicado Suad, quien huyendo de la guerra de Siria cruzó el Mediterráneo hasta llegar a Grecia. 'La gente se está muriendo en Siria y en el mar', ha recordado. Por su parte, Rafid, procedente de Irak, país que tuvo que abandonar con su mujer y sus dos hijos debido a la guerra (...)" (*eldiario.es*, 25/09/2017).

"Dentro de ese 11 por ciento de refugiados que sí han llegado a España gracias al programa de reasentamiento se encuentra Nedal, un joven sirio que tras no poder continuar con sus estudios en su país por la guerra se mudó al Líbano y después

entró en el programa para poder llegar a España” ([Telecinco](#), 25/09/2017).

En algunes de les notícies emeses per televisió, a les quals enllacen alguns articles, sí que s’entrevisten persones afectades. És el cas de “Stop Mare Mortum denuncia al Gobierno ante el Supremo por incumplir la cuota de acogida de refugiados”, ([La Sexta](#) 27/09/2017) Ocorre el mateix amb vídeos cedits per organitzacions, com el de la Comissió Espanyola d’Ajuda al Refugiat: “CEAR pide que se cumpla con los refugiados porque el plazo de acogida no prescribe este martes” ([20minutos.es](#), 25/09/2017).

En molt poques ocasions apareix la veu del Govern espanyol per a explicar com ha gestionat la situació. No va fer cap declaració ni cap valoració de l’estat de l’acord motu proprio. Va guardar silenci. Trobem unes declaracions, l’origen de les quals és el debat en un ple del Congrés dels Diputats, arran d’una interpel·lació d’algun partit de l’oposició.

En el cas de la UE, a banda de ser la font de les xifres, la seva presència està lligada a l’anunci que va fer l’endemà de l’incompliment: “La Comissió Europea proposa un pla per acollir 50.000 refugiats més” ([TV3](#), 27/09/2017). Aquest tema va entrar, aleshores, en competència amb les peces sobre la denúncia de l’incompliment i els reportatges en profunditat, i va guanyar espai als mitjans. Aquest fet va contribuir a crear confusió per la difusió d’una notícia positiva enmig d’una crisi de desprestigi pel fracàs de l’acord d’acollida.

Tant en les informacions sobre la presentació del nou pla com en altres informacions en les quals se’n parla, s’observa, sovint, una **reproducció acrítica del llenguatge** que utilitzen els representants europeus en matèria de migracions, com en el cas de “Brussel·les emplaça els estats membres a continuar complint a partir d’aquest dimarts les seves obligacions” ([TV3](#), 27/09/2017).

En detriment d’una perspectiva de drets humans i de justícia internacional, es posa èmfasi en “l’entrada il·legal” de persones: “no se admitirá a nadie que haya puesto un pie ilegalmente en la UE” ([El País](#), 26/09/2017). També en la solidaritat: “No podemos detener la solidaridad hacia esa gente que está desesperada (...)”, ha dicho Avramopoulos” ([Telecinco](#), 27/09/2017). Presentar el fet d’acollir com un acte de solidaritat és un greu i perillós error que pot influir a desviar l’atenció sobre la responsabilitat dels governs que no han complert amb el compromís que van adoptar.

“Com si fossin immigrants econòmics”

Quan els mitjans es refereixen a les persones afectades, predomina la denominació de *refugiats* o *persones refugiades*. Altres paraules força utilitzades són *sol·licitants d'asil i refugi*, *migrants*, *immigrants* o *asilats*. En general, aquests substantius s'usen com a sinònims. D'altres, tot i que són minoritaris, tenen fortes connotacions o contribueixen a deshumanitzar els afectats: “La Plataforma SOS Refugiados pide a España que reciba todo el *cupo* fijado por la UE” ([eldiario.es](#), 25/09/2017); “CEAR denuncia el ‘gran fraude’ del proceso de acogida a refugiados y asegura que ‘sigue habiendo *perfiles*’ para reubicar” ([Telecinco](#), 25/09/2017).

En termes legals, la condició d'una persona immigrant i la d'una refugiada és diferent. Tal com explica [ACNUR](#), els refugiats “són personas que fugen dels conflictes armats o de la persecució (...), han de travessar fronteres internacionals per buscar seguretat en països propers”. D'altra banda, descriu els migrants com a persones que “escullen traslladar-se no a causa d'una amenaça directa de persecució o mort, sinó principalment per a millorar les seves vides en trobar feina o educació, per reunificació familiar, o per altres raons”.

Alguns dels articles d'aquest informe posen un èmfasi especial en aquesta diferenciació perquè es reproduïxen les declaracions de representants d'organitzacions ciutadanes i humanitàries: “hi ha les persones que entren dins el pla estatal i que tenen una sèrie de facilitats, i de l'altra, els que arriben de manera clandestina. Aquests últims ‘s'han de buscar la vida’ a casa nostra ‘com si fossin immigrants econòmics’” ([TV3](#), 28/09/2017); “se trata de una de las situaciones de migraciones más complejas del mundo, en la que los refugiados viajan junto a inmigrantes por rutas peligrosas” ([eldiario.es](#), 25/09/2017); “los ciudadanos podrán participar subiendo a las redes sociales una fotografía con los brazos abiertos para pedir a sus gobernantes que protejan a migrantes y refugiados” ([Telecinco](#), 27/09/2017).

La Comissió Europea recorre constantment a aquesta diferenciació: “El éxito del acuerdo con Turquía para que contuviera el paso de irregulares hacia Grecia —el tráfico ha caído un 97%— y el hecho de que a Italia lleguen sobre todo inmigrantes de carácter ‘económico’ y no refugiados que huyen de conflictos, son los principales argumentos que esgrime la Comisión para explicar el baile de cifras” ([Telecinco](#), 25/09/2017); “segons la Comissió Europea, moltes persones arribades són immigrants econòmics que no compleixen els requisits per ser considerats refugiats” ([CCMA](#), 27/09/2017).

És evident que ambdós termes fan referència a realitats diferents des del punt de vista legal. Les persones que sol·liciten asil i poden convertir-se en refugiats també tenen la cobertura de la legislació

internacional, i els països en els quals sol·liciten protecció tenen la responsabilitat de respondre-hi d'acord amb aquest marc.

El periodista Agus Morales, director de la revista d'informació internacional *5W*, es preguntava en un article per a què servia aquesta diferenciació, i plantejava: “En el mundo hay unos 232 millones de migrantes. (...) ¿Cuántas de estas personas reunirían las condiciones para pedir asilo? Es difícil discernir la migración económica clásica de los movimientos de población forzosos en el contexto actual de transformación de la violencia. Y también es un error asumir que siempre son los más pobres los que deciden emigrar.”

Es fa palès que la dicotomia de les persones migrants (immigrant versus refugiat) és reduccionista, ja que la realitat no es redueix a qui busca una feina i a qui sol·licita asil en un país estranger, i l'ús acrític del llenguatge pot contribuir a alimentar la idea que els refugiats són bons i els qui migren voluntàriament, amb tots els matisos que aquest adverbi pot tenir, dolents.

El periodisme i la comunitat gitana: entre la discriminació i la transformació social

A l'hora de seleccionar la cobertura d'uns fets relacionats amb la comunitat gitana, no s'ha trobat un nombre significatiu de notícies que tractin un mateix tema. Sí que hi ha, però, alguns articles que hem considerat dignes de ser esmentats, perquè destaquen bé per la mala praxi periodística, bé perquè són un exemple que serveix per a lluitar contra la discriminació d'aquest col·lectiu i proposar un model de societat igualitari.

Moltes denúncies, poques notícies

L'últim *Informe sobre Discriminación y Comunidad Gitana* (Recursos), de la Fundación Secretariado Gitano (FSG) recull 202 casos de discriminació, en els quals aquesta organització ha hagut d'atendre 334 persones.

Tal com expliquen els mateixos autors, aquest document no és una enquesta, sinó una mostra que, en el fons, és molt més àmplia. Asseguren que molts cops no es denuncia. Per què? La FSG apunta a "l'assimilació del rebuig, la falta d'informació, la por de les represàlies i la creença interioritzada que ningú no els donarà suport enfront de la vulneració dels seus drets."

L'informe de 2017, que és el darrer, se centra en la necessitat de disposar d'una Llei integral d'igualtat del tracte i no-discriminació, que creuen "necessària" per a poder avançar en "la defensa del dret a la igualtat".

L'àmbit on es detecta més discriminació és el de comunicació i internet (33%), seguit del de feina (21%) i el d'accés a béns i serveis (15%). Es pot establir una relació directa entre aquestes categories i els temes que aborden les notícies analitzades.

A. HABITANTS DEL BARRI GIRONÍ DE VILA-ROJA DEFENSEN LA UNITAT D'ESPANYA

El dissabte 4 de novembre de 2017, el líder del Partit Popular a Catalunya, Xavier Garcia-Albiol, va visitar el barri gironí de Vila-roja. En l'[article de TV3 sobre aquest acte de precampanya del popular](#), es parla de Vila-roja com un "barri obrer" i es fa ressaltar que arran del referèndum i de la declaració d'independència, els veïns havien manifestat "el seu sentiment de pertànyer a Espanya engalanant tot el barri amb banderes espanyoles".

En una altra notícia sobre Vila-roja, que TV3 va emetre al [Telenotícies Comarques](#) el 10 d'octubre, es destaca que al barri “se senten catalans i espanyols”, i es diu que algunes de les persones que hi viuen són descendents d'immigrants andalusos. Alhora, s'hi recullen les declaracions d'un home que defineix el barri com a “noble i humil”.

Cap d'aquestes dues informacions no podien ser incloses en aquest informe. La primera, perquè queda fora del període de temps que hem analitzat. La segona, perquè és una peça televisiva (Metodologia). S'han destacat en aquest capítol, però, perquè, al contrari d'allò que ha fet un altre mitjà, en cap dels dos casos no es fa referència a l'ètnia de les persones que hi habiten.

Normalització o caricatura?

A banda de la televisió autonòmica catalana, només *El Español* se'n fa ressò, tot destacant, fins i tot en el titular, l'ètnia d'alguns vila-rojins:

GRANDES HISTORIAS / REDUCTO DE "ESPAÑOLISMO"

‘Bienvenido a España': las banderas de los gitanos de Gerona de hasta 20 metros

Los vecinos de la comunidad gitana de Villarroja, un barrio gerundense, han llenado sus calles con los colores de la rojigualda. A uno de ellos lo llamaron "facha" en el partido de este domingo que disputaron el equipo local y el Real Madrid por portar dos estandartes constitucionales.

30 octubre, 2017 - 15:20

Després d'esmentar l'ètnia gitana en cinc ocasions, el periodista matisa:

“¿Por qué hay tanto rechazo al independentismo en Villarroja? Principalmente por el origen emigrante de sus habitantes. Dicen que es 'el barrio de los gitanos'. Lo que sí son es descendientes de emigrantes andaluces que llegaron a Cataluña entre los 50 y los 70 del siglo pasado.”

En nombroses ocasions utilitza vocabulari força connotat, com ara els substantius *reducto* o *barriada*, per a referir-se a l'àrea.

Aquest reportatge és el quart que el diari de Pedro J. Ramírez dedica a les manifestacions a favor de la unitat d'Espanya a Vila-Roja:

- “Lo nunca visto: gitanos defienden a la Guardia Civil tras romper urnas en Gerona” (2/10/2017)

- “La resistencia gitana en la capital de Puigdemont: ‘No permitiremos la independencia’” (3/10/2017) [Llegir](#)
- [“El viva gitano a la Guardia Civil: ‘Si se pierde el respeto a ley, ¿qué queda?’”](#) (7/10/2017)

Aquesta darrera peça és l'única que no se centra en Girona, sinó en un barri d'Almeria que té connexions amb Catalunya. Com la resta, però, posa èmfasi en el sentiment identitari espanyolista de la comunitat gitana i en el seu suport a les forces de l'ordre. Crida l'atenció com dibuixa allò que qualifica d' excepcional amb expressions força connotades: *extraña alianza, lo nunca visto*.

La cobertura de la diversitat cultural

En totes les peces s'observa que l'ètnia dels protagonistes de la notícia és una dada irrellevant per a entendre-la. Trobem aquest exemple: “a unas 20 personas, principalmente gitanos que se sienten muy españoles, no les pareció bien” (...) “La comunidad gitana es muy numerosa” (*El Español*, 2/10/2017).

En alguns moments, sembla que la voluntat de l'article sigui, precisament, lluitar contra la discriminació de la comunitat gitana, atribuint-los accions que el diari considera positives: “Si se pierde el respeto a ley, ¿qué queda?” (*El Español*, 7/10/2017), o “gitanos defienden a la Guardia Civil” (*El Español*, 2/10/2017).

Aquestes frases, però, s'entremesclen en alguns paràgrafs amb altres frases que els atribueixen accions negatives, plenes d'estereotips i generalitzacions:

“A vosotros os hacemos caso y os respetamos. A ellos no, porque han venido en contra nuestra”. Se lo decía, aunque parezca imposible, **un gitano a un Guardia Civil.** A la Benemérita sí la iban a respetar, pero no a los Mossos d'Esquadra, que pretendían detenerles por haber roto las urnas del referéndum en un colegio de Gerona. El dispositivo de Benemérita y Policía Nacional ha evitado esta detención, por lo que los gitanos se han posicionado enseguida con quien tradicionalmente ha sido su némesis. El referéndum catalán ha conseguido lo nunca visto: Guardia civiles defendiendo a gitanos y viceversa.

https://www.elespanol.com/reportajes/20171002/251224880_0.html

Malgrat que destaca l'ètnia d'alguns vila-rojins, *El Español* matisa ara i adés alguns mites sobre el barri als quals recorre constantment:

“¿Por qué hay tanto rechazo al independentismo en Vilarroja? Principalmente por el origen emigrante de sus habitantes. Dicen que es ‘el barrio de los gitanos’. Sus vecinos matizan: ‘Hay muchos gitanos, sí. Pero también muchos mestizos. Y muchos que somos

payos, pero nos hemos criado todos juntos y nunca hemos tenido problemas de convivencia', asegura Miguel."

https://www.lespanol.com/reportajes/20171002/251225811_0.html

Això, després de dir —en negreta— que “es el **barrio gitano** por antonomasia de Gerona” (*El Español*, 3/10/2017).

En aquest cas, *El Español* fa la diferenciació entre *ells* i *nosaltres* com a sinònim d'*independentistes* versus *unionistes*. En l'*ells-independentistes* s'hi inclouen els Mossos d'Esquadra, i en el *nosaltres-unionistes* s'hi inclouen la Guàrdia Civil i la Policia Nacional.

El cas és paradigmàtic perquè la comunitat gitana, a qui el diari podria tractar com a *ells* en altres cobertures, en aquesta ocasió, com que es posiciona en la línia de les tesis que defensa aquest mitjà (unionistes), passa a formar part del *nosaltres*. El periodista reforça alguns aspectes positius, com en les declaracions en què diu que “nunca hemos tenido problemas de convivencia”, i d'aquesta manera lluita contra el tòpic que es pot tenir de la comunitat gitana sobre la conflictivitat amb païos o altres sectors de la població. Per tant, fa valdre les accions dels gitanos (“a la Benemérita si la iban a respetar,” “gitanos defienden a la Guardia Civil”) i les contraposa a aquelles accions protagonitzades per independentistes i per la policia catalana. Ho veiem en aquest exemple: “Los incidentes provocaron **el cierre de la Biblioteca Ernest Lluch**”, que es refereix al lloc on no es va poder votar durant el referèndum de l'1 d'octubre. També en aquest altre: “Los Mossos d'Esquadra pretendían detenerles por haber roto las urnas del referéndum,” fet que finalment no va ocórrer per la presència de la Policia Nacional.

B) INVESTIGUEN UNA PISCINA DE BUNYOLA PER POSSIBLE DISCRIMINACIÓ ÈTNICA

A final d'agost, *eldiario.es* es va fer ressò de la [denúncia del president de l'Asociación para la Integración del Pueblo Gitano de Baleares](#) (AIPGB) contra els responsables de la piscina de Sa Font Seca (Mallorca) per haver negat l'entrada a membres de la comunitat gitana.

En l'anàlisi d'aquest article no només no s'han trobat estratègies comunicatives que fomenten la discriminació o les males pràctiques periodístiques (Metodologia), sinó que el reportatge ha aconseguit la màxima puntuació pels següents motius:

- Se citen persones i col·lectius afectats, com ara l'AIPGB o la Fundación Secretariado Gitano (FSG).
- Hi apareix la versió del propietari de la piscina, a qui l'AIPGB ha denunciat per discriminar persones per raons d'ètnia.

- Es donen xifres que corroboren els fets: no és una qüestió aïllada. L'últim informe sobre discriminació de la FSG recull més de 200 casos de discriminació, una bona part dels quals té a veure, com en aquesta ocasió, amb l'accés a béns i serveis.
- Se cita el context social i polític que envolta el fet, com la pena que podria suposar el suposat delictes de discriminació ètnica o la demanda d'aquest col·lectiu de promulgar una llei que abordi totes les situacions de discriminació.
- S'informa de com lluitar contra les discriminacions i/o es proposa un model de societat igualitari, una condició força excepcional en les notícies de la mostra d'aquest informe (7%). Per exemple, se citen recursos —la guia per a periodistes de la FSG— per a evitar estereotips i aprofundir en el coneixement de la comunitat gitana i en la seva cultura, alhora que es remarca la necessitat de comptar amb una llei que garanteixi la protecció de persones que poden veure's discriminades per circumstàncies com la seva ètnia.

També [La Sexta](#) recull la denúncia de l'AIPGB referent al suposat cas de discriminació ètnica cap a persones gitanes. És una peça menys extensa que la de *eldiario.es*, però recull la denúncia, dona veu a totes les parts implicades (denunciant i denunciat) i en cap moment no es detecten indicadors de mal periodisme (Metodologia).

L'aporofòbia o el delictes de ser pobre i invisibilitzat pels mitjans

A Espanya i a Catalunya no hi ha dades que demostrin l'impacte real que tenen els delictes d'odi contra les persones sense llar, l'aporofòbia. Aquest tipus de violència roman oculta, i les poques denúncies presentades no reflecteixen els casos reals que existeixen. Els mitjans de comunicació tracten aquests temes com a casos aïllats i no com un problema estructural de manca d'habitatge.

Les persones sense llar pateixen insults, vexacions, agressions físiques de tota mena i, en el pitjor dels casos, violència sexual i assassinats. Aquests delictes són actes d'hostilitat cap a gent que viu al carrer en situació d'extrema pobresa, exclusió social i vulnerabilitat.

La catedràtica d'Ètica i Filosofia Política Adela Cortina va diagnosticar l'any 1996 aquest mal de la nostra societat i va inventar un nom per a definir-lo: *aporofòbia*, és a dir, l'odi i la repugnància davant la persona pobre, sense recursos, desamparada. I ho explica dient que les societats com les nostres, organitzades al voltant d'un contracte, exclouen les persones pobres perquè no tenen res interessant per a oferir a canvi.

La prevalença de delictes d'aporofòbia a Espanya i també a Catalunya és desconeguda. No hi ha dades fiables que analitzin l'abast, les característiques i l'impacte real d'aquests delictes.

L'aporofòbia (terme que encara no està acceptat per la RAE) està silenciada. La incidència que diverses ideologies polítiques i econòmiques tenen en la societat a través dels mitjans de comunicació, juntament amb el desconeixement i/o la poca formació dels professionals de la comunicació, fomenten la creació i el manteniment d'estereotips i judicis discriminatoris.

La pobresa com una “patologia social”

Els mitjans de comunicació tracten la pobresa com a casos *aïllats i puntuals*. Segons Cristina Hernández, tècnica de desenvolupament estratègic de [Rais Fundació](#) —d'àmbit espanyol—, els mitjans cauen en el sensacionalisme i la violència dels cops i molt pocs contextualitzen els fets en un marc més estructural. “Les causes del ‘sensellarisme’ tenen les seves arrels en la política, l'economia i la societat que impedeix tenir un accés digne a un habitatge”, afegeix Hernández.

La tràgica mort de Rosario Endrinal, cremada en un caixer de Barcelona el desembre de 2005, propicia que el [Centre d'Acollida Assís](#) per a persones sense llar, amb seu a Barcelona, comenci a recopilar dades sobre com els mitjans tracten els temes relacionats amb delictes d'odi. L'informe analitza 1.032 notícies publicades en l'àmbit estatal entre el 2006 i el 2016. En aquest període, segons el total de notícies analitzades, 633 persones sense llar van morir per diferents causes. A més, 126 publicacions feien referència a agressions i 380 tenien com a element comú la violència directa (morts, traumatismes, cremades, etc.)

Però no totes aquestes notícies es poden relacionar amb casos d'aporofòbia. Només el 22% de les agressions a persones sense llar publicades en aquests mitjans poden incloure's en la tipologia de delicte d'odi. “Això és la punta de l'iceberg”, diu el director d'Assís, Jesús Ruiz.

A més, “aquestes persones són tractades amb esquemes estereotipats i prejudicis”, remarca Ruiz. Una prova d'això és que més del 70% de les notícies analitzades es dirigeixen a la víctima amb termes com *indigent* i, en un percentatge menor, com a *captaire*, *vagabuna* o *sensesostre*.

El polític i sociòleg Albert Sales, autor del llibre *El delicte de ser pobre*, explica que als mitjans de comunicació i en algunes institucions, les persones sense llar tendeixen a ser tractades com si

tinguessin una “patologia social”. “S’obvia el problema estructural de la dificultat per a accedir a habitatges i la nostra societat considera la pobresa com un fracàs personal”, afirma.

“Denunciar no serveix de res”

Rais Fundació, juntament amb altres entitats, ha liderat el 2015 l’Observatori Hatento (Recursos) per a combatre l’odi cap als pobres. Segons els resultats de l’Observatori, a Espanya el 47% de les 261 persones sense llar entrevistades han sofert, almenys, un delictes d’aporofòbia, i el 81% d’aquestes persones ho han patit en més d’una ocasió. En el 43% dels casos es tracta d’insults o tractes vexatoris, i en un 41% són agressions físiques. L’informe detalla que el 87% dels agressors són homes i el 57% tenen entre 18 i 35 anys. El 28% són joves que tornen de “festa”, el 10% són persones vinculades als serveis policials i el 7,3% són grups neonazis.

A Barcelona hi ha 1.026 persones que dormen al carrer, segons el darrer recompte fet per Arrels Fundació el maig de 2017. El 2008 n’hi havia 658. El director de l’entitat, Francesc Busquets, xifra en un 31% els homes que han patit agressions i, en el cas de les dones, el percentatge augmenta fins al 40%. Les dades es disparen fins al 60% en els casos de persones que fa molt temps que viuen al carrer i que, alhora, són les més vulnerables. “El problema és que el 87% d’aquestes persones no denuncien la situació”, diu Hernández. Un 43,1% d’aquestes persones pensen que no servirà de res i un 19,4% no confien en cap servei.

Per això, “l’aporofòbia està invisibilitzada”. Per començar, el Codi penal no ho contempla com un fet agreujant. La primera administració pública que va elaborar un registre informàtic de denúncies per delictes d’odi i discriminació, entre els quals s’inclou l’aporofòbia, va ser el Departament d’Interior de la Generalitat de Catalunya, amb l’impuls de la Fiscalia Provincial de Barcelona.

Així, el 2010 es posa en marxa el protocol dels Mossos d’Esquadra per a comptabilitzar aquest tipus de denúncies. Segons el cap de l’Àrea Tècnica de Proximitat i de Seguretat Ciutadana i portaveu dels Mossos d’Esquadra, Albert Oliva, el 2016 només hi va haver dues denúncies relacionades amb l’aporofòbia, i el 2017, una.

Fins fa poc no hi havia xifres fiables del conjunt d’Espanya. Des de 2011, el Sistema d’Estadística de Criminalitat (SEC) ja permet computar tots els fets amb motivacions d’odi. Però les dades no transcendeixen la realitat. Segons el SEC, el 2016 van tenir lloc 1.272 denúncies d’odi i discriminació, però només 10 corresponien a casos d’aporofòbia. “De tots els delictes d’odi, l’aporofòbia és el darrer en el rànquing de denúncies presentades, però no vol dir que es correspongui amb fets succeïts”, remarca Oliva.

Violència oculta

Tots aquests experts coincideixen a dir que cal continuar fent pedagogia social per a modificar el missatge i treballar amb els cossos de seguretat perquè aquests casos siguin considerats dins el Codi penal com a agreujants de delictes d'odi.

Mentrestant, aquesta violència cap als pobres roman oculta excepte en els casos més extrems i té un alt impacte sobre com aquestes persones perceben les seves pròpies vides. “Fins al punt que la víctima normalitza la seva situació”, diu Sales. Per això no hi ha denúncies i, si no hi ha denúncies, no hi ha notícia.

“Els mitjans no han fet el salt de construir el terme d'*aporofòbia* dins l'opinió pública”, remarca Hernández. Afegeix: “quan no tens dades d'un problema que passa al costat de casa teva, això, ja és una dada en si mateixa que demostra la invisibilitat del problema”.

I és que el primer pas per a fer visible la violència cap a les persones sense llar és posar nom a aquesta realitat. “Perquè si no poses nom a les coses, no existeixen”, diu Sales.

Cortina definia molt bé l'actual situació: “El concepte d'*aporofòbia* serveix per a explicar per què no marginem l'immigrant si és ric, ni el negre que és jugador de bàsquet, ni el jubilat amb patrimoni. A qui marginem és als pobres”.

Les dades

- 1 de cada 5 persones sense llar ha estat agredida.
- 2 de cada 3 experiències són presenciades per terceres persones i en el 68,4% dels casos els testimonis no fan res.
- Cada 5 dies mor una persona sense llar als carrers d'Espanya, en un 27% dels casos a causa d'agressions.

8. ESTRATÈGIES DISCURSIVES

Hem analitzat 171 notícies de nou portals digitals de mitjans de comunicació: *La Vanguardia*, *El País*, *20 minutos*, *Nació Digital*, *El Español*, *eldiario.es*, TV3, La Sexta i Telecinco.

Les estratègies discursives detectades són:

1) Les característiques que aporten dels actors (l'origen, l'ètnia o la religió) no són rellevants per a la notícia.

EL ESPAÑOL

Bandera con el lema 'Bienvenido a España' que la comunidad gitana de Villaroja (Girona) han colgado a la entrada del barrio.

Cedida

GRANDES HISTORIAS / REDUCTO DE "ESPAÑOLISMO"

‘Bienvenido a España’: las banderas de los gitanos de Gerona de hasta 20 metros

El Español (30/10/2017)

https://www.elspanol.com/reportajes/grandes-historias/20171030/258224709_0.html

2) Atribució d'accions negatives als grups de l'estudi (que no arriben a l'insult o la injúria)

Younes Abouyaaqoub se bañó con el agua del bebedero de un perro y otros detalles de la huida del terrorista

La Sexta (28/08/2017)

http://www.lasexta.com/noticias/sociedad/younes-abouyaaqoub-se-bano-con-el-bebedero-de-un-perro-en-una-masia-de-subirats_2017082859a408430cf2edf08cf8feee.html

3) Reproducció de l'esquema ells-nosaltres (quadrant ideològic, Metodologia)

Telecinco (07/08/2017)

4) Es publiquen dades personals dels actors

A la notícia de El País del 23 d'agost de 2017 amb el títol "Lo que se sabe del atentado en Barcelona y Cambrils", es publiquen els noms, congoms i l'edat dels presumptes membres integrants del grup que va fer l'atemptat a la Rambla.

5) Tracte caritatiu (paternalista) dels actors

Telecinco (27/09/2017)

http://www.telecinco.es/informativos/sociedad/Caritas-Internacional-politicos-inmigracion-humanitario_0_2442300741.html

7) Publicació d'informacions contradictòries sense desmentir ni rectificar

A la notícia de TV3 del 8 d'agost de 2017 titula "Un vídeo mostra com un policia es trenca la cama fent la traveta a un immigrant a Ceuta", tanmateix al darrer paràgraf, és següent:

La guàrdia civil assegura que alguns dels immigrants anaven armats amb llances rudimentàries i objectes punxants, i que han llençat pedres i pals. El primer balanç parla de 3 guàrdies civils i una desena d'agents marroquins ferits. No se sap quants immigrants han quedat ferits.

8) Ús de fotografies o vídeos que no reforcen l'argument del text i cerquen l'espectaculartat

El Espanyol publicava el 21 d'agost de 2017 l'article "Abouyaaqoub, la corta vida de un fanático que sólo servía para matar y morir" amb la fotografia de la cara de Y.A. un cop mort.

El diari *El País* publicava el 22 d'agost de 2017 l'article "Los Mossos abaten en Subirats a Younes Abouyaaqoub, el autor del atentado de La Rambla" acompanyat d'un vídeo en el que la música transmetia tensió i suspens.

https://elpais.com/ccaa/2017/08/21/catalunya/1503325626_792809.html

9) L'espectacularització de la informació

Terror en primer plano

Omar supo inmediatamente que aquello no era un accidente de tráfico: era **terrorismo** en estado puro, intuyó que era terrorismo islamista radical. Esta vez, le había tocado el turno a Barcelona en la macabra tómbola criminal. Y Omar era testigo privilegiado de aquel horror.

El Español (22/08/2017)

https://cronicaglobal.elespanol.com/vida/testigo-cazar-terrorista-younes-abouyaaqoub_82991_102.html

10) Llenguatge que fomenta l'odi (amb incitació a la violència, insults o injúries) cap al col·lectiu mitjançant la denominació dels actors o les accions que se'ls atribueixen.

EL ESPAÑOL

Abouyaaqoub, la corta vida de un fanático que sólo servía para matar y morir

El Espanyol (21/08/2017)

https://www.elespanol.com/espana/20170821/240726664_0.html

9. CLAUS PER A EVITAR EL DISCURS DE LA DISCRIMINACIÓ

L'impacte de les informacions que apareixen als mitjans de comunicació en relació amb la discriminació i la intolerància ha generat una preocupació entre entitats professionals i organitzacions de defensa dels drets humans.

L'Observatori pretén ser una eina per a combatre el discurs discriminatori als mitjans de comunicació. Arran de les pràctiques observades als mitjans, hem elaborat una llista de recomanacions adreçades a la ciutadania per facilitar la detecció de discursos discriminatoris als mitjans; també algunes suggerències per als mitjans de comunicació.

Recomanacions per a la ciutadania

Guia pràctica per a detectar cobertures periodístiques que poden incloure discursos discriminatoris.

1. **Autoria.** Parar atenció a qui firma les notícies: si és un periodista, la *redacció* del diari o una agència de comunicació. Sovint, les darreres tenen capacitat de cobrir esdeveniments allunyats territorialment de les redaccions i també de generar informació d'esdeveniments amb molta celeritat. Aquest ritme fa que de vegades publiquin com a nota informativa una nota de premsa d'una entitat o ens.
2. **Fonts.** Prendre consciència del nombre de fonts que intervenen per a explicar els fets, i també de si són totes de la mateixa tipologia: oficials, no oficials, documentals. Veure si hi ha diversitat de veus: afectades, crítiques, testimonials, expertes, especialistes, oficials o d'organismes internacionals.
3. **Context.** Entendre en quin context ocorren els fets i si aquest context s'explica. Les societats són complexes, i en un esdeveniment generalment hi intervenen diversos actors. Cal desconfiar de les cobertures que presenten els conflictes com si fossin un binomi entre actors. La publicació de dades sovint s'associa a notícies estrictes, però que es presentin les dades cal de manera entenedora.
4. **Actors.** Alerta amb la manera com es presenten els actors: l'ús de substantius despectius o discriminatoris i l'adjectivació dels substantius. Cal qüestionar els textos que revelen les característiques d'una persona (color de la pell, origen, religió, etc.) en notícies en les quals aquesta dada no és rellevant i contribueix a crear un estereotip o un prejudici. Un exercici molt fàcil per a entrenar la detecció d'un mal ús del lèxic és posar-

nos a nosaltres mateixos com a protagonistes i interpretar quina imatge es despendria de nosaltres si fóssim els actors de la notícia.

5. **Lèxic.** Les paraules no són buides. Tenen implicacions. Afavoreixen la creació d'imaginari col·lectiu sobre la realitat. Un exemple es troba en l'ús de verbs connotats. És interessant aprendre a detectar-los i prendre consciència de les implicacions que té el seu ús.
6. **Generalitzacions.** Desconfiar de les generalitzacions, sobretot quan es refereixen a un grup o col·lectiu. També dels termes absoluts *mai, sempre, tothom, ningú*.
7. **Ells/nosaltres.** Podem aprendre a detectar l'ús del quadrant ideològic, que vol dir que hi ha uns actors (*ells*), dels quals es fan visibles els aspectes negatius i invisibles els positius, i uns altres actors (*nosaltres*) dels quals es prioritzen els aspectes positius i es minimitzen els negatius.
8. **Vídeos i fotografies:** Desconfiar dels vídeos o fotografies que es presentin amb filtres o afegits que alteren la imatge. Observar l'autoria de les imatges i veure si és original i presa en el context dels fets o bé és d'arxiu. Reflexionar sobre què aporta a la informació, qui i com surt reflectit i quina sensació transmet.

Recomanacions per a mitjans de comunicació

Recomanacions adreçades als mitjans de comunicació i a periodistes i comunicadors tant a professionals en actiu com a aquells que estan estudiant i que volen aprofundir en aquests aspectes.

1. **Diversitat de fonts.** És important mirar de reflectir com més parts implicades, millor. I quan es denuncia un fet, donar veu a les persones afectades o als col·lectius que les representen. Si no es troba la manera de posar-se en contacte amb ells, es pot recórrer a plataformes o confederacions d'entitats. És molt probable que puguin adreçar-te al tipus de persona que busques.
2. **Contrastar la informació.** Sempre. Necessitem sempre més d'una font, de tipologia diferent, per a explicar els esdeveniments. També cal contrastar les informacions de fonts oficials.
3. **Imatges i vídeos.** La imatge o el vídeo que acompanya la notícia aporta informació rellevant per a entendre-la, o pot ferir la sensibilitat d'alguna persona? Surten menors a les imatges?

En el cas de publicar la imatge d'una persona de fora de l'àmbit del mitjà, cal preguntar-se si es publicaria una imatge semblant d'algú arrelat a l'àmbit geogràfic del mitjà pròpi. És necessari tenir present si les persones que hi apareixen passen moments difícils (pèrdues, fred, fam, etc.), estan ferides o han mort. I reflexionar sobre si són part del relat, o podrien danyar l'honor, la pròpia imatge i la dignitat dels protagonistes o del seu entorn

4. **Dades personals.** Les persones tenen dret a la privacitat: cal respectar-ne l'anonimat i la presumpció d'innocència. Publicar dades personals (com ara el nom i els cognoms) és una pràctica de *mal periodisme*. Cal determinar si la publicació d'aquestes dades aporta informació que faciliti la comprensió de la notícia. Hi ha un règim especial que protegeix les persones menors d'edat.
5. **Les cites.** Cal evitar reproduir discursos discriminatoris en les cites literals. Si es vol donar veu, pel motiu que sigui, cal posar-ho en context i contrarestar els mites, els estereotips i l'atribució d'accions negatives amb dades o amb arguments que facin front a les afirmacions en qüestió.
6. **Context.** Per a poder entendre els esdeveniments cal contextualitzar-los, saber què ha passat abans, què i qui incideix en els fets, quin n'és l'origen; explicar amb dades i experts la situació, els vincles entre els actors, i també els episodis recents o històrics que hi estiguin relacionats.
7. **Lèxic.** Quan es parla d'un col·lectiu, és important conèixer la terminologia que les persones afectades prefereixen que s'utilitzi per a referir-se a elles o a la seva situació. També cal conèixer els motius d'aquesta preferència. Molts col·lectius han publicat guies amb recomanacions sobre aquest aspecte. Cal evitar la terminologia provinent de les fonts policials o, si és inevitable, posar-la en context.
8. **Incidència.** Cal valorar l'impacte potencial que pot generar la notícia en el context polític i social concret. Reflexionar sobre quin objectiu persegueix la notícia, a qui beneficia i a qui perjudica la informació.
9. **Xifres.** Reproduir discursos de fonts especialitzades pot portar a publicar un seguit de dades difícils d'entendre pel periodista i pels lectors. La responsabilitat dels comunicadors és fer entenedora la informació.
10. **Compromís.** És necessari donar espai a les notícies que aposten per la interculturalitat, que expliquen històries d'èxit

que són un exemple a seguir. Visibilitzar històries de vida que generin empatia o que condueixin a l'activisme és important. El compromís dels professionals de la comunicació és vital: davant de situacions de discriminació, cal investigació i denúncia.

10. RECURSOS I BIBLIOGRAFIA

Observatorio de la islamofobia en los medios
<http://www.observatorioislamofobia.org/>

Observatori de la cobertura de conflictes
<http://observatoricoberturaconflictes.uab.cat/>

Observatori sobre l'apofobia. ASSÍS Centre d'Acollida
<https://aporofobia.info/>

Observatori de delitos de odio de personas sin hogar
<http://hatento.org/>

Mesura de Govern. Oficina per la No-discriminació de l'Ajuntament de Barcelona, juliol 2017
http://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2017/07/13140410/00_MesuradeGovern_juliol.pdf

Codi deontològic. Col·legi de Periodistes de Catalunya.
<https://www.periodistes.cat/sites/default/files/public/continguts/basic/codi-deontologic/documents/codi-deontologic-novembre-2016-3.pdf>

Guia sobre el tractament de la diversitat cultural en els mitjans de comunicació Col·legi de Periodistes de Catalunya
http://fcic.periodistes.org/wp-content/uploads/2013/11/guia_diversitat.pdf

Guía práctica para periodistas. Igualdad de trato, medios de comunicación y comunidad gitana. Fundación Secretariado gitano
https://www.gitanos.org/upload/54/77/Guia_Practica_Com_FinalCompleto.pdf

Los términos que deben usarse y los que no para describir a los migrantes. Camila Rix, BBC.
http://www.bbc.com/mundo/noticias/2015/08/150828_migrantes_refugiados_lenguaje_men

Amnistía Internacional mantiene una serie de preocupaciones sobre el estado de los derechos humanos en España y trabaja para que el gobierno los proteja y respete en todo momento
<https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/espana/#c30834>

Islamophobia and its consequences on Young People. Consell d'Europa.
<https://rm.coe.int/16807037e1>

ASSÍS Centre d'Acollida
<https://www.assis.cat/>

Recomendaciones para el tratamiento de la comunidad gitana en los medios de comunicación

<http://www.inmujer.gob.es/publicacioneselectronicas/documentacion/Documentos/DE1691.pdf>

Consell de l'Audiovisual de Catalunya CAC

<http://www.cac.cat>

Solidaritat delimitada. Estudi de la cobertura televisiva dels fets de la tanca de Melilla. Consell Audiovisual de Catalunya

<http://www.cac.cat/web/recerca/quaderns/hemeroteca/detall.jsp?NDg%3D&MQ%3D%3D&Jyc%3D&MQ%3D%3D>

Esquerdas en els discurs mediàtic sobre conflictes. Xavier Giró

http://www.portalcomunicacion.com/dialeg/paper/pdf/221_giro.pdf

GALTUNG , J. (1998a): *High road, low road: charting the course for Peace Journalism,*

Marthoz, Jean-Paul (2013) *Corresponsals de les migracions*, Pol·len edicions

Van Ijk, Teun A. (1995) *De la gramática del texto al Análisis Crítico del Discurso*, BELIAR.

mèdia.cat

observatori crític dels mitjans

Barcelona, desembre de 2017